МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему Оцінка ефективності кредитної діяльності банку

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМД-23-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»
_____ Власенков Артур Сергійович
(підпис)

Науковий керівник _____ Ключка Ольга Володимирівна, к.е.н., доцент
(підпис)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «16» 01 2025 № 11

Завідувач кафедри _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 1 03.02.2025р _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 31.01.2025р _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 91 (відмінно) 03.02.2025р _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Трилостата Л.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Бутославська О.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Онищко С.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Хмочка О.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				03.02.2023р. Береславська О.І. Онишко С.В. Ключка О.В. Чумичка І.І. Примостка І.О.
1.Доповідь	**від 0 до 10**	9		
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	24		
4. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**	8		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	46		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	91		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 45 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
91	A	5 (відмінно)	03.02.2023р.	Береславська О.І. Онишко С.В. Ключка О.В. Чумичка І.І. Примостка І.О.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**D**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**FX**	**2 (незадовільно)**

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків та технологій
_____Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
«12» грудня 2023

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти
Власенкова Артура Сергійовича

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту):
Кредитний ризик комерційного банку та шляхи його мінімізації
Затверджена наказом ректора від 26.12.2023 р. № 1732
2. Строк здачі закінченої роботи 30.10.2024р.
3. Мета роботи – узагальнення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення оцінки ефективності кредитної діяльності банку.
   Об'єкт дослідження – економічні відносини, які виникають у процесі організації кредитної діяльності банку.
   Предмет дослідження – оцінка ефективності кредитної діяльності ПАТ «Універсал банк».
   Орієнтована база дослідження – ПАТ «Універсал банк».
4. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові акти України, що регулюють кредитну діяльність банку, офіційні публікації і матеріали Національного банку України, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також здобуті наукові факти і статистичні дані, що відображають діяльність у сфері оцінки ефективності кредитної діяльності банків.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом):
   1) теоретико-методичні основи ефективності кредитної діяльності банку;
   2) аналітична оцінка ефективності кредитної діяльності ПАТ «Універсал банк»;

3) напрями оптимізації процесу оцінки ефективності кредитної діяль
банку.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактичн
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.10.2024 р.	30.10.2024р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	15.11.2024 р.	15.11.2024р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	16-30.12.2024 р.	30.12.2024р.
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	11-16.12.2024 р.	16.12.2024р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-10.01.2025 р.	10.01.2025р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	18.11.2024 р.- 12.12.2024 р.	12.12.2024р.
7	ЗАХИСТ	03 02.2025 р.	03.02.2025р.

8. Дата видачі завдання 15.12.2023 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ (підпис) Ключка О.В. (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Чуницька І.І. (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Власенков А.С. (прізвище, ініціали)

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

Дипломна робота має чітку структуру, що включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел. У вступі автор обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також використовує сучасні методи аналізу, такі як економіко-статистичний, трендовий та регресійний підходи.

У першому розділі роботи висвітлено теоретичні основи ефективності кредитної діяльності банку. Автор проводить комплексний аналіз сутності поняття та класифікації ефективності кредитної діяльності банку, а також методику визначення ефективності. Особливу увагу приділено сутності банківському кредиту, який виступає важливим інструментом для забезпечення фінансової підтримки та розвитку різних галузей господарства.

Ґрунтовність викладу підтверджується посиланнями на роботи провідних науковців та нормативно-правові акти.

Другий розділ присвячено оцінці ефективності кредитної діяльності в діяльності ПАТ «Універсал банк» на ринку банківських послуг України. Використовуючи емпіричні дані за останні роки, автор оцінює динаміку кредитного ризику ПАТ «Універсал банк». Автор вміло використовує статистичні методи аналізу, що дозволяє ідентифікувати основні проблеми.

Третій розділ роботи має прикладний характер і містить практичні рекомендації щодо напрямів оптимізації процесу оцінки ефективності кредитної діяльності банку. Автор пропонує шляхи удосконалення процесу кредитування в ПАТ «Універсал банк», багатоступеневий процес управління кредитними ризиками в ПАТ «Універсал банк». Запропоновані шляхи ґрунтуються на адаптації міжнародного досвіду та враховують специфіку українського ринку.

Практична значущість роботи полягає у можливості застосування запропонованих рекомендацій як у діяльності ПАТ «Універсал банк» при вирішенні основних питань стосовно кредитної діяльності банку, так і в діяльності інших банків. Результати дослідження також можуть бути використані Національним банком України щодо вдосконалення оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Здобувач вищої освіти Власенков А.С. працював згідно графіку.

Робота виконана самостійно, в повному обсязі у відповідності до чинних вимог, рекомендується до захисту з оцінкою «відмінно».

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

О.В.Ключка 27.01.2025

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційна робота (проєкт) здобувача вищої освіти Власенкова А.С. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «10» грудня 2024 №10 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Ткачевська О.І.

(підпис) (прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти Державного податкового університету
Власенков Артур Сергійович

на тему «Оцінка ефективності кредитної діяльності банку»

У сучасному світі, де фінансові ринки стають все більш глобалізованими та конкурентними, ефективність кредитної діяльності банків є вирішальним фактором для їх успіху та стійкості. Кредитні операції, включаючи надання коштів клієнтам, укладання угод про надання коштів та забезпечення гарантій, порук, авалів, мають важливе значення для економічного розвитку, підтримки підприємств та фінансової стабільності. Автор переконливо доводить, що дослідження ефективності кредитної діяльності банку також має важливе значення для забезпечення доступу до фінансових ресурсів для різних секторів економіки. Ефективне кредитування сприяє розвитку підприємництва, стимулює інвестиційну активність та сприяє зростанню виробництва і зайнятості. Банки виступають у ролі фінансових посередників, які забезпечують перетік капіталу від заощаджень до інвестиційних проектів, тому їхня ефективна діяльність є ключовою для стабільного функціонування економіки.

Дипломна робота має чітку структуру, що включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел. У вступі автор обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також використовує сучасні методи аналізу, такі як економіко-статистичний, трендовий та регресійний підходи.

У першому розділі роботи висвітлено теоретичні основи ефективності кредитної діяльності банку. Автор проводить комплексний аналіз сутності поняття та класифікації ефективності кредитної діяльності банку, а також методику визначення ефективності. Особливу увагу приділено сутності банківському кредиту, який виступає важливим інструментом для забезпечення фінансової підтримки та розвитку різних галузей господарства.

Ґрунтовність викладу підтверджується посиланнями на роботи провідних науковців та нормативно-правові акти.

Другий розділ присвячено оцінці ефективності кредитної діяльності в діяльності ПАТ «Універсал банк» на ринку банківських послуг України. Використовуючи емпіричні дані за останні роки, автор оцінює динаміку кредитного ризику ПАТ «Універсал банк». Автор вміло використовує статистичні методи аналізу, що дозволяє ідентифікувати основні проблеми.

Третій розділ роботи має прикладний характер і містить практичні рекомендації щодо напрямів оптимізації процесу оцінки ефективності кредитної діяльності банку. Автор пропонує шляхи удосконалення процесу кредитування в ПАТ «Універсал банк», багатоступеневий процес управління кредитними ризиками в ПАТ «Універсал банк». Запропоновані шляхи ґрунтуються на адаптації міжнародного досвіду та враховують специфіку українського ринку.

Практична значущість роботи полягає у можливості застосування запропонованих рекомендацій як у діяльності ПАТ «Універсал банк» при вирішенні основних питань стосовно кредитної діяльності банку, так і в діяльності інших банків. Результати дослідження також можуть бути використані Національним банком України щодо вдосконалення оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Загальний висновок і оцінка роботи. Кваліфікаційна робота Власенкова Артура Сергійовича виконана на високому науковому рівні, із дотриманням усіх вимог до даного виду роботи. Автор продемонстрував глибокі теоретичні знання, володіння сучасними методами аналізу та здатність формулювати обґрунтовані рекомендації. Висновки роботи логічно випливають із проведеного аналізу, а запропоновані заходи є реалістичними та мають вагоме практичне значення. Робота заслуговує оцінки "відмінно", а її автор може бути присвоєна кваліфікація магістра зі спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок".

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національної академії статистики,
обліку та аудиту Людмила БОГРІНОВЦЕВА

«08» січня 2025 р.

АНОТАЦІЯ

«Оцінка ефективності кредитної діяльності банку»

Мета кваліфікаційної роботи полягає в узагальненні теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Для реалізації мети сформовано наступні *завдання:*

- дослідити поняття та класифікацію ефективності кредитної діяльності банку;
- розглянути методику визначення ефективності кредитної діяльності банку;
- визначити місце ПАТ «Універсал банк» на ринку банківських послуг України;
- здійснити оцінку ефективності кредитної діяльності ПАТ »Універсал банк»;
- визначити шляхи удосконалення процесу кредитування в ПАТ «Універсал банк»;
- дослідити багатоступеневий процес управління кредитними ризиками в ПАТ «Універсал банк»;
- розглянути організаційний дизайн системи ризик менеджменту ПАТ «Універсал банк».

Об'єкт дослідження – економічні відносини, які виникають у процесі організації кредитної діяльності банку.

Предмет дослідження – оцінка ефективності кредитної діяльності ПАТ «Універсал банк».

За результатами дослідження сформульовано висновки та зроблено обґрунтовані пропозиції.

Одержані результати можуть бути використані в освітньому та навчальному процесі, у використані як у діяльності ПАТ «Універсал банк» при вирішенні основних питань стосовно кредитної діяльності банку, так і в діяльності інших банків. Результати дослідження також можуть бути використані Національним банком України щодо вдосконалення оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Кваліфікаційна робота містить 58 сторінки основного тексту, 15 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел з 81 найменування.

Ключові слова: банківська діяльність, кредитування, банківський кредит, управління кредитними ризиками, мінімізація ризику, комерційний банк.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023-2025.

Рік захисту роботи 2025.

ANNOTATION

"Credit risk of a commercial bank and ways to minimize it"

"Assessment of the efficiency of the bank's lending activity"

The purpose of the qualification work is to generalize the theoretical foundations and develop practical recommendations for improving the assessment of the effectiveness of the bank's lending activities.

To realize the goal, the following tasks were formed:

- to investigate the concept and classification of the efficiency of the bank's credit activity;
- to consider the method of determining the efficiency of the bank's credit activity;
- to consider the method of determining the efficiency of the bank's credit activity;
- determine the place of PJSC "Universal Bank" in the market of banking services of Ukraine;
- carry out an assessment of the effectiveness of credit activities of PJSC "Universal Bank";
- determine ways to improve the crediting process at Universal Bank PJSC;
- to investigate the multi-stage process of credit risk management in Universal Bank PJSC;
- consider the organizational design of the risk management system of Universal Bank PJSC.

The object of the research is economic relations that arise in the process of organizing the bank's credit activities.

The subject of the study is the evaluation of the effectiveness of credit activities of Universal Bank PJSC.

The subject of the study is the evaluation of the effectiveness of credit activities of Universal Bank PJSC.

Based on the results of the research, conclusions were formulated and reasonable proposals were made.

The obtained results can be used in the educational and training process, both in the activities of PJSC "Universal Bank" when solving the main issues related to the bank's credit activities, and in the activities of other banks.

The results of the study can also be used by the National Bank of Ukraine to improve the assessment of the effectiveness of the bank's lending activities.

The qualification work contains 58 pages of the main text, 15 tables, 5 figures, a list of used sources with 81 titles.

Key words: banking, lending, bank credit, credit risk management, risk

ЗМІСТ

ВСТУП..... 2

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ 6

1.1. Поняття та класифікація ефективності кредитної діяльності банку 6

1.2. Методика визначення ефективності кредитної діяльності банку... 18

РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»..... 28

2.1. Позиціонування ПАТ «Універсал банк» на ринку банківських послуг України 28

2.2. Оцінка ефективності кредитної діяльності ПАТ «Універсал банк» 36

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ 47

3.1. Шляхи удосконалення процесу кредитування в ПАТ «Універсал банк» 47

3.2. Багатоступеневий процес управління кредитними ризиками в ПАТ «Універсал банк» 51

ВИСНОВКИ 57

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 62

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі, де фінансові ринки стають все більш глобалізованими та конкурентними, ефективність кредитної діяльності банків є вирішальним фактором для їх успіху та стійкості. Кредитні операції, включаючи надання коштів клієнтам, укладання угод про надання коштів та забезпечення гарантій, порук, авалів, мають важливе значення для економічного розвитку, підтримки підприємств та фінансової стабільності.

Умови зростаючої конкуренції та швидкого розвитку фінансових ринків ставлять перед банками нагальну потребу у постійному оновленні та вдосконаленні своїх стратегій кредитування. Ефективна робота з клієнтами та максимізація прибутку стають вирішальними факторами для банківського успіху в такому конкурентному оточенні. Аналіз ефективності кредитної діяльності банку виявляє як сильні, так і слабкі сторони його функціонування, допомагає ідентифікувати ризики та знаходити можливості для поліпшення. Крім того, цей аналіз дозволяє розробляти ефективні стратегії управління ризиками та прийняття рішень, що є необхідними для забезпечення стійкості та успішності банку.

Значення дослідження ефективності кредитної діяльності банку набуває особливої ваги в контексті фінансової стабільності та запобігання фінансовим кризам. Недоцільне кредитування та недостатня увага до ризиків можуть призвести до неплатоспроможності банку, а це може становити загрозу для фінансової системи в цілому. Дослідження ефективності кредитної діяльності не тільки допомагає виявляти можливі проблеми, але й надає основу для розробки рекомендацій з поліпшення процесів кредитування та управління ризиками. Це дозволяє банкам покращити свою діяльність, забезпечити більш ефективну роботу з клієнтами та зберегти стабільність у фінансовій сфері.

Дослідження ефективності кредитної діяльності банку також має важливе значення для забезпечення доступу до фінансових ресурсів для різних секторів економіки. Ефективне кредитування сприяє розвитку підприємництва, стимулює інвестиційну активність та сприяє зростанню виробництва і зайнятості. Банки виступають у ролі фінансових посередників, які забезпечують перетік капіталу від заощаджень до інвестиційних проектів, тому їхня ефективна діяльність є ключовою для стабільного функціонування економіки.

Також ефективність кредитної діяльності банку враховує соціальну складову. Забезпечення доступу до кредиту для населення та малого бізнесу є важливим завданням банків, оскільки це сприяє зростанню життєвого рівня населення, підтримці підприємницької активності та розвитку соціально-економічних регіонів. Ефективні кредитні продукти та послуги допомагають зменшити соціальну вразливість і сприяють зростанню фінансової інклюзії.

Ступінь розробленості проблем. Видатний внесок у дослідження проблем і ефективності кредитної діяльності банків зробили українські вчені, такі як С. Колотуха, С. Власюк, М. Козійчук, І. Бобров, С. Бровко, А. Фатенок-Ткачук, О. Дзюблюк, М. Дмитренко, В. Потлатюк, М. Денисенко, В. Кабанова, Л. Худолія, В. Міщенко, Н. Слав'янська, О. Коренєва та багато інших. Це питання також отримало широке визнання серед вчених з західних країн, таких як Дж. Стейн, С. Коулман, Д. Мак Нотон, Д. Брігхем та інші.

Незважаючи на значний внесок вітчизняних та зарубіжних економістів у розвиток теорії та практики кредитування, включаючи банківське кредитування, багато проблем залишаються невирішеними. Українська економічна теорія потребує більш комплексних досліджень, що розглядали б сучасні проблеми кредитування та кредитних відносин як фактор економічного зростання.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Досягнення поставленої мети потребує розв'язання таких **завдань**:

- дослідити поняття та класифікацію ефективності кредитної діяльності банку;
- розглянути методику визначення ефективності кредитної діяльності банку;
- визначити місце ПАТ «Універсал банк» на ринку банківських послуг України;
- здійснити оцінку ефективності кредитної діяльності ПАТ »Універсал банк»;
- визначити шляхи удосконалення процесу кредитування в ПАТ «Універсал банк»;
- дослідити багатоступеневий процес управління кредитними ризиками в ПАТ «Універсал банк»;
- розглянути організаційний дизайн системи ризик менеджменту ПАТ «Універсал банк».

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі організації кредитної діяльності банку.

Предметом дослідження є оцінка ефективності кредитної діяльності ПАТ «Універсал банк».

Методи дослідження . Методологічна основа дослідження базується на системному аналізі, який враховує взаємозалежності та взаємозв'язки між процесами та явищами, їх розвиток. Проводиться він із застосуванням таких загальнонаукових методів, як аналіз та синтез, абстрактне та конкретне мислення, історичний та логічний аналіз, індукція та дедукція, а також статистичні порівняння. Поєднання даних методів оптимально розкриває сутність кредиту та кредитних відносин.

Практичне значення кваліфікаційної роботи бакалавра визначається тим, що робота містить науково-обґрунтовані пропозиції, які можуть використовуватися як у діяльності ПАТ «Універсал банк» при вирішенні основних питань стосовно кредитної діяльності банку, так і в діяльності

інших банків. Результати дослідження також можуть бути використані Національним банком України щодо вдосконалення оцінки ефективності кредитної діяльності банку.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Сутність роботи висвітлено на 58 сторінках основного тексту, який містить 6 рисунків та 15 таблиць. Перелік використаних джерел налічує 81 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

1.1. Поняття та класифікація ефективності кредитної діяльності банку

Поняття «ефективність діяльності комерційного банку» може бути трактоване по-різному залежно від того, які аспекти оцінюються. Щоб краще розібратися в понятті ефективності, розглянемо такі складові:

- результативність: цей аспект відображає ступінь досягнення результатів, порівнюючи їх зі заздалегідь запланованими значеннями. Оцінка результативності дозволяє визначити, наскільки успішно банк досягає своїх поставлених цілей;
- ресурсоємність: виражає співвідношення між досягнутим цільовим ефектом і витраченими ресурсами різних видів, таких як праця, матеріальні ресурси, енергія, інформація та фінанси. Вимірювання ресурсоємності дозволяє визначити ефективність використання ресурсів банку для досягнення поставленої мети;
- оперативність: визначається часом, необхідним для досягнення цілей банку з різних аспектів його функціонування. Оперативність відображає швидкість реагування та виконання операцій, що може бути важливим фактором у банківській діяльності.

Таким чином, ефективність діяльності комерційного банку можна розглядати як відношення результатів, досягнутих банком, до різних складових елементів його внутрішнього та зовнішнього середовища, таких як витрати, цілі та потреби. Врахування цих аспектів допоможе отримати комплексне уявлення про ефективність банку в його діяльності.

Залежно від цього, які аспекти порівнюються з результатом, можуть виділятися різні види ефективності, які представлені на рис. 1.1.

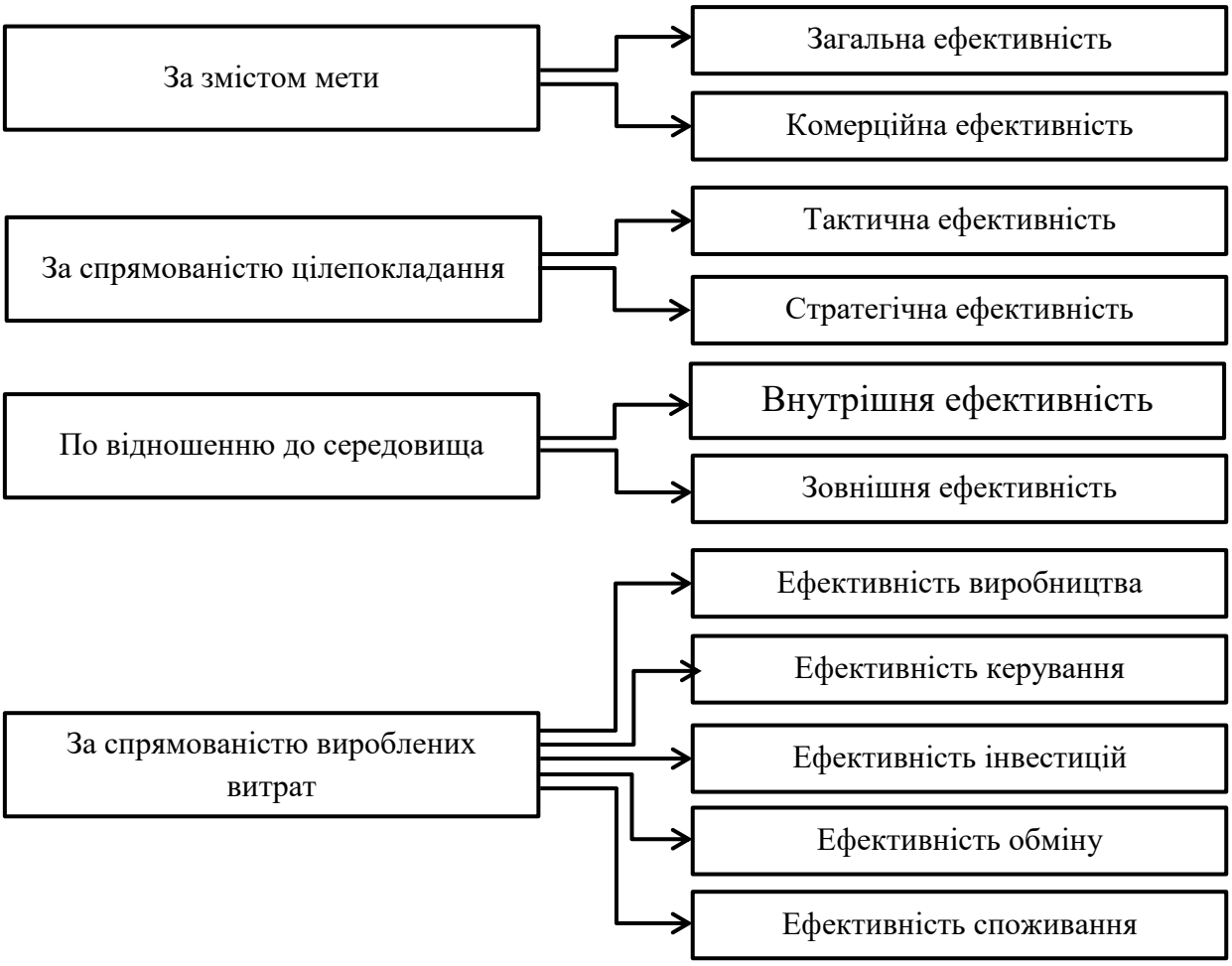

Рис. 1.1. Класифікація видів ефективності

Джерело: розроблено автором.

Відповідно до економічного підходу, банк розглядається як грошово-кредитний інститут, який здійснює регулювання грошового обороту як у готівковій, так і безготівковій формі. Банки відіграють важливу роль у економіці, надаючи фінансові послуги, такі як кредитування, зберігання грошей, проведення платежів, управління ризиками та інші.

Важливо відзначити, що банк не тільки є економічним суб'єктом, який має свої комерційні інтереси, але також є фінансовим інститутом, який служить інтересам суспільства в цілому. Банківська діяльність спрямована на забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи, забезпечення доступу до фінансових послуг, підтримку економічного зростання та розвитку.

Банки виконують роль посередника між тими, хто має надлишок коштів (депозитаріїв) та тими, хто потребує фінансування (позичальники). Вони збирають депозити від клієнтів та надають кредити, створюючи таким чином фінансову систему, яка сприяє інвестиціям, споживанню та економічному розвитку.

Однак, також слід враховувати, що банки схильні до комерційних інтересів, оскільки вони прагнуть отримання прибутку і збільшення свого капіталу. Банківська діяльність пов'язана з управлінням ризиками та досягненням фінансової стійкості для забезпечення своєї довгострокової життєздатності.

Ефективність банківської діяльності полягає у можливості кредитної організації досягати своїх цілей, враховуючи як економічні, так і соціально-культурні норми суспільства. Банківська організація прагне бути ефективною і з погляду суспільної користі, і з комерційної точки зору.

З суспільної точки зору банк повинен враховувати потреби суспільства, надаючи відповідні послуги та фінансові інструменти. Він повинен сприяти розвитку економіки та добробуту суспільства, підтримувати підприємництво, фінансувати соціальні програми та проекти, а також забезпечувати фінансову інклюзію.

З комерційної точки зору банк має досягати фінансової стабільності, рентабельності та конкурентоспроможності. Він зосереджений на збільшенні прибутку, ефективному управлінні ризиками, ефективному використанні ресурсів та залученні та утриманні клієнтів. Банк також може прагнути до розширення своєї частки ринку та покращення свого бренду і репутації.

Кредитна діяльність банку є однією з основних функцій комерційних банків і полягає у наданні фінансових ресурсів клієнтам у вигляді кредитів, позик, гарантій та інших форм забезпечення. Основна мета кредитної діяльності полягає в забезпеченні доступу до фінансових ресурсів для задоволення потреб клієнтів, таких як фізичні особи, підприємства, організації та державні установи.

У своїй праці професор Реверчук вказує, що кредитування, взагалі кажучи, ґрунтується на залучених коштах. Він описує банківський кредит як тимчасове надання грошової суми банком позичальникові з умовою повернення, визначення строку, платності, забезпечення та обмеження цільового використання. Важливо зазначити, що банківський кредит надається у грошовій формі та обмежується наявними кредитними ресурсами.

За висновками М.П. Денисенко, В.Г. Кабанова та Л.М. Худолія, які виклали свої думки у виданні, банки здійснюють кредитні операції в межах своїх кредитних ресурсів. Це означає, що наявність кредитних ресурсів є необхідною умовою для проведення кредитних операцій банками [78, с. 32]. Схожу думку висловлюють С.М. Колотуха та С.А. Власюк, зазначаючи, що банки, як учасники грошового обігу, виступають як кредитори і позичальники одночасно. При цьому, передача грошей здійснюється на платній основі, що є характерною рисою кредитної діяльності, спрямованої на підтримку процесу відтворення як для банку, так і для його клієнтів [79].

В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська та О.Г. Коренєва докладно розглядають основні аспекти кредитних операцій і визначають кредит як форму економічних відносин між позичальником і кредитором, пов'язану з мобілізацією тимчасово вільних коштів і їх використанням на умовах повернення і оплати. Це визначення відображає двосторонню природу кредиту: з одного боку, банк мобілізує вільні кошти суб'єктів господарювання, організацій і громадян, надаючи їм кредит, а з другого боку, банк використовує ці кошти як кредит, надаючи їх своїм позичальникам. Обидва аспекти відповідають основним принципам кредитування - строковості, платності та обов'язковості повернення коштів [81, с. 277].

Це означає, що кредитна діяльність не обмежується лише процесом надання кредитів. Нажаль, автори не звертають уваги на економічну сутність кредитної діяльності.

У своєму дослідженні про організацію банківського кредитування, З.Б. Живко надає основну увагу визначенню поняття кредиту. Він розуміє під банківським кредитом капітал у грошовій формі, який банк надає позичальникові з умовами повернення, платності та цільового використання [80].

Як відомо, центральне місце в економічних дослідженнях завжди відводилося мотивації та шляхам руху капіталу. Особлива увага приділяється цьому процесу після чіткого визначення його впливу на процеси розвитку взаємодії у економічній сфері. Капітал є необхідним ресурсом для виробництва будь-якого товару, тому вивезення капіталу є одним з ключових факторів розвитку економічних відносин. Але для того, щоб капітал можна було експортувати, його спочатку потрібно накопичити. Розвиток торгівлі та міграції робочої сили сприяв даному процесу, тому вивезення капіталу стає можливим пізніше. Процес переміщення капіталу за межі країни у вигляді грошей, товарів чи виробничих активів призводить до утворення іноземної власності або інших зобов'язань, які дозволяють отримувати прибуток. Крім того, країна може проводити інвестиції свого капіталу за кордоном та приймати або надавати міжнародні позики. Надходження капіталу з-за кордону є одним з джерел забезпечення фінансами імпорту, що є важливим фактором економічного розвитку держави.

Банківський кредит має особливі риси, що зумовлені діяльністю фінансового механізму, окрім загальних ознак, таких як повернення, терміновість, платність та забезпеченість. Сюди включають також підвищення кредитних ризиків через неспівпадіння кредитної валюти та тієї, що використовується для його погашення, ризики трансферу, втрати через зміни у курсі валют, тощо.

Для розуміння суті поняття банківського кредиту, важливо надати точне визначення його об'єктів та суб'єктів.

Серед суб'єктів кредитування, як правило, можна виділити наступні категорії: банки, приватні компанії, кредитні установи та організації

державного та міжнародного значення, страхові компанії. Існують також змішані організації, що також можуть виступати субє'ктами кредитування.

Об'єктами банківського кредиту є гроші, товари, різні види послуг та підприємницької діяльності. Проте, щоб належним чином описати міжнародний кредит, вкрай важливо чітко визначити його функціонал. У сучасних умовах функції міжнародного кредиту виділяють такі [4, с. 302]:

- забезпечує розподіл між країнами фінансових та матеріально-речових ресурсів;

- сприяє підвищенню ефективності використання товарів та фінансів;

- підтримує накопичення та ефективного використання джерел фінансів та матеріальних цінностей;

- дозволяє ефективно реалізовувати товари та розширює можливості для здійснення міжнародної торгівлі.

- сприяє удосконаленню методів конкуренції на міжнародному ринку;

- вирішує програми перебудови економічної структури окремих країн;

Значення функцій міжнародного кредиту змінюється в залежності від етапу розвитку національних та світових економік і не може бути однаковим у різні періоди.

Ефективність банківського кредиту залежить від кількох ключових чинників. По-перше, важливо, щоб кредит задовольняв потреби та цілі позичальника. Банк повинен зрозуміти фінансові потреби клієнта і відповідати їм, надаючи достатній обсяг коштів та відповідний графік погашення.

По-друге, процентна ставка кредиту має бути конкурентоспроможною і відповідати ринковим умовам. Занадто висока процентна ставка може збільшити фінансове навантаження на позичальника і знизити його здатність погашати кредит. З іншого боку, занадто низька процентна ставка може призвести до недостатньої рентабельності для банку.

По-третє, важливо мати ефективний механізм контролю за використанням кредитних коштів. Банк повинен забезпечити, що

позичальник використовує кошти відповідно до умов угоди і приділяє їх для тих цілей, на які був наданий кредит. Ефективний моніторинг допомагає зменшити ризики неплатежів та недобросовісного використання коштів.

Крім того, важливо враховувати зміни в економічних та ринкових умовах. Кредитні установи повинні проводити аналіз ризиків та оцінювати здатність позичальників погашати кредити в змінних умовах економіки. Це допомагає уникнути неплатежів та зберегти стабільність фінансової системи.

Банківський кредит може надходити з різних джерел, зокрема з вільних грошових коштів, які тимчасово накопичуються в підприємств інших країн у процесі їх грошового обігу, а також з грошових нагромаджень держави та особистого сектору, які мобілізуються банками. Особливість такого кредиту полягає в тому, що він отримується з кількох країн одночасно, що дозволяє укрупнити традиційні джерела внутрішнього кредиту та міграції між країнами.

Кредитна операція є фінансовою угодою, за якою позичальник отримує валютні ресурси з умовою їх повернення у чітко визначений термін із додатковою сплатою відсотків.

Банківські кредитні операції можна класифікувати за рядом ознак.

І. За термінами виділяють такі міжнародні кредитні операції [8, с. 92]:

- надстрокові – добові, тижневі, кілька місяців;
- на короткий термін – до 1 року;
- на термін середньої тривалості – 1-5 років;
- довготривалі – більше, ніж на 5 років.

У багатьох країнах кредити до 7 років вважаються середньостроковими, а ті, що беруться строком на більш, ніж 7 років – довгостроковими.

Короткостроковий кредит, зазвичай на термін до одного року, використовується переважно для фінансування зовнішньої торгівлі, включаючи обмін сировинними товарами та послугами. Цей вид кредиту

також може застосовуватись для фінансування неторговельних, страхових та спекулятивних угод.

Операції кредитування середньої тривалості зазвичай використовуються для фінансування експорту машинної техніки та обладнання. Цей тип кредиту може бути наданий на тривалість від одного року до декількох років.

Довгострокове кредитування відіграє значущу роль у сучасній економіці. Цей вид кредиту надає підприємствам і громадянам можливість отримати необхідні фінансові ресурси на тривалий період часу для реалізації важливих проектів та розвитку.

Часто короткострокові кредитні операції переходять у ранг середньо- та довгострокових. В цьому процесі держава бере безпосередню активну участь, виступаючи гарантом.

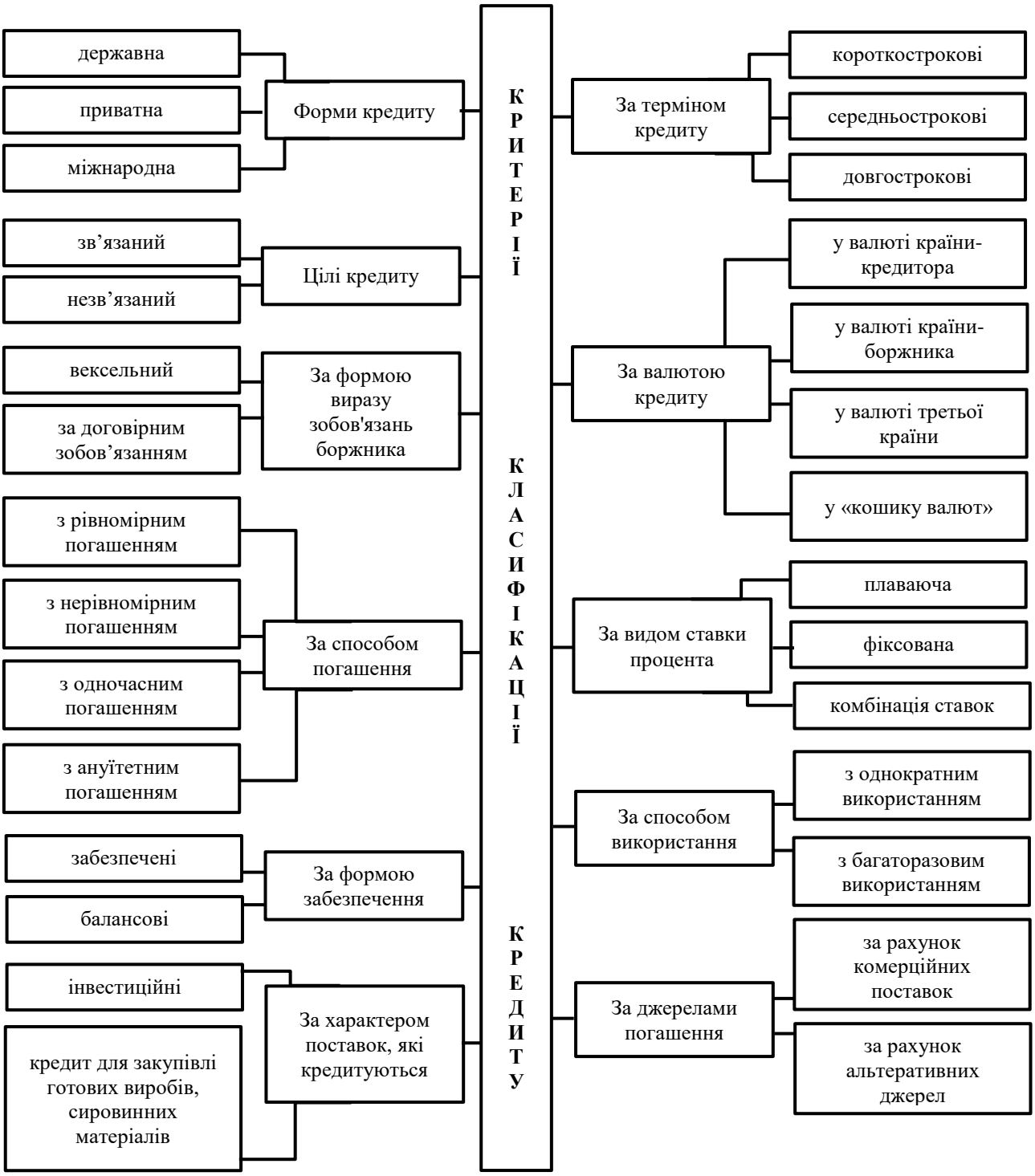

Рис. 1.2. Критерії класифікації кредиту

Джерело: побудовано автором за даними [8, с. 74].

Враховуючи тривалість кредитів і їхнє призначення, банки можуть вибирати оптимальний вид кредитування залежно від потреб клієнтів та характеру проекту. Це допомагає забезпечити ефективне фінансування і сприяє розвитку торгівлі та промисловості.

ІІ. Залежно від призначення та покриття зовнішньоекономічної угоди позичковими коштами, виділяють такі типи кредитних операцій [6, с. 281]:

- комерційні, що мають безпосередній зв’язок із галуззю зовнішньої торгівлі;
- фінансові, що можуть бути використані для будь-яких цілей, як, наприклад, прямих капіталовкладень, покупки цінних паперів, погашення зовнішніх боргів та регулювання курсу іноземних валют (інтервенції), кредитних транзакцій,
- проміжні, що необхідні для інжинірингу та обслуговування комбінованих форм експорту капіталу та продукції.

Термін «фірмовий кредит» охоплює не тільки розстрочки платежу, але й авансові платежі. Однак це суперечить загальноприйнятій світовій практиці, де авансовий платіж є лише розрахунковою розрахунків і не має чіткої кредитної спрямованості. Тому відповідні терміни слід використовувати з увагою: «комерційний кредит» слід вживати лише при вивченні розстрочки платежу [6, с. 319].

У процесі фірмового кредитування в контракті фіксуються його основні умови, такі як вид кредиту, термін, на який він надається, вартість. Також визначаються валюти отримання та погашення кредиту, спосіб погашення основного боргу, умови нарахування та виплати відсотків, а також надаються гарантії та інші деталі.

Купівля на умовах фірмового кредитування є доцільною, якщо реальна економічна ефективність зі стримуваної продукції перевищує вартість кредиту. Вартість кредиту складається не лише з відсоткової ставки, а й з усіх витрат, пов'язаних з отриманням розстрочки платежу. Вони поділяються на основні, що становлять дохід позикодавця, та додаткові, що включають витрати позичальника, які переходять до третіх осіб, що беруть участь у даному процесі, наприклад, банкам. Додаткові витрати можуть бути одноразовими або прихованими і включають такі витрати, як комісії, які імпортер сплачує банкам за гарантування погашення боргу.

Загальну суму витрат на кредит можна відображати у річних відсотках. Для цього потрібно обчислити всі додаткові витрати по кредиту у вигляді річної відсоткової ставки. Наприклад, якщо за кредит на суму 180 000 доларів США передбачена відсоткова ставка 5% річних, а додаткові витрати складають 650 доларів США, то загальна вартість кредиту складатиме 185 650 доларів США. Кредит має бути сплачений протягом 45 днів [6, с. 341].

За умов зростання конкуренції серед виробників, постачальники часто пропонують розстрочку платежу з невеликою або взагалі безкоштовною платою за кредит. Проте важливо пам'ятати, що низька відсоткова ставка не завжди відображає реальні витрати за кредит.

Зазвичай, у другій частині вартості кредиту відображається в прихованому відсотку, що включається постачальником шляхом збільшення ціни товару. Особливо складно визначити, яка частина ціни товару припадає на вартість кредиту в разі поставки дороговартісного обладнання. Рішення включити вартість кредиту в ціну товару може бути повністю або частково обумовлене прагненням постачальника зробити свої умови кредитування привабливішими для покупців порівняно з конкурентами.

Варто враховувати гіпотетичні зміни курсу валют при визначенні ціни та валюти платежу, оскільки це може вплинути на отримання прибутку або зазнання збитків під час здійснення кінцевого платежу.

Отже, для того, щоб обрати метод нарахування % по кредиту, обом сторонам необхідно враховувати коливання валютних курсів та цін на платіжні засоби, що може вплинути на прибуток чи втрати у момент здійснення кінцевого платежу. Особливо це важливо для фірмового кредитування, коли експортер передає покупцеві товаророзпорядчі документи до оплати товару. В даному випадку, експортер втрачає контроль над відвантаженим товаром та повинен забезпечити гарантії оплати товару в обумовленому обсязі та строках. Без цієї умови, кредитна угода може втратити економічну ефективність та стати невигідною.

Банківські кредитні операції можна класифікувати за їхнім призначенням на дві категорії:

- корпоративне кредитування: Ця категорія включає кредитні операції, спрямовані на фінансування підприємств та організацій;

- роздрібне кредитування: Ця категорія включає кредитні операції, спрямовані на фінансування індивідуальних клієнтів та домогосподарств.

Валютний кредит часто є однією з умов комерційної угоди щодо постачання обладнання, і може використовуватися для фінансування місцевих витрат на будівництво об'єкта на базі імпортного устаткування [9, с. 120].

III. В залежності від валюти позики:

- у валюті країни-позичальника;

- у валюті країни, що надає кредит;

- у валюті іншої (третьої) країни;

- у міжнародній валюті (євро, долари США).

IV. За формою надання кредитів розрізняють:

- «фінансові (готівкові) кредитні операції – кредити зараховуються на рахунок боржника та надходять в його розпорядження;

- акцептні кредитні операції – кредити застосовуються у формі акцепта тратти імпортером або банком;

- операції із депозитними сертифікатами – документи, які свідчать про вкладення грошових коштів, поміщення їх на депозитний рахунок у банк під оголошену ставку відсотка»[4,5]:

- операції з облігаційними позиками та ін.

Значення банківських кредитних операцій для розвитку світової економіки важко переоцінити. Адже такі кредитні операції виконують ряд важливих функцій:

- допомагають забезпечити ефективне використання фінансових та матеріальних ресурсів шляхом перерозподілу між країнами;

- сприяють зростанню глобальної накопичуваності шляхом використання тимчасово вільних грошових ресурсів одних країн для інвестування в капіталовкладення в інших країнах;

- сприяють швидшій збутові товарів у всесвітньому масштабі.

Дослідження використання різних платіжних умов у торговій практиці вказують на деякі тенденції. За останні п'ятдесят років, платіж в розстрочку став широко використовуваним у більшості торговельних угод по всьому світу. Це можна пояснити кількома факторами. З одного боку, для більшості товарів існує стійкий ринок покупців, який змушує постачальників уважніше відноситися до умов платежу, що дозволяє їм підвищити свою конкурентоспроможність та залучити покупців. З іншого боку, багато товарів закуповуються посередниками-імпортерами, які не мають достатньої кількості грошей для авансового або негайного платежу.

1.2. Методика визначення ефективності кредитної діяльності банку

У сучасній економіці, ефективність кредитної діяльності банку є однією з найважливіших стимулюючих сил у відтворювальних процесах. анки виступають основним джерелом забезпечення грошовими ресурсами для підтримки поточної господарської діяльності підприємств, допомагаючи їм розвиватися та реалізовувати свій потенціал. На сучасному етапі розвитку економіки все більше уваги приділяється використанню таких форм кредитування, як факторинг, форфейтинг, лізинг, а також кредитування на основі документарного акредитиву.

Факторинг є одним з видів короткострокових експортних кредитів та виконує роль посередника у комерційних операціях, що включають комісійну торгівлю та брокерські послуги. Основною метою факторингу є негайне отримання коштів або отримання їх протягом певного строку, визначеного у контракті. Цей фінансовий інструмент дозволяє продавцеві уникнути залежності від фінансової стабільності покупця.

У контексті факторингу, продавець передає свої дебіторські заборгованості (від покупців) спеціалізованій факторинговій компанії. Це дозволяє продавцю отримати короткострокове фінансування та звільнити його від ризиків, пов'язаних зі заборгованістю покупців у контексті експортних операцій [12, с. 188].

Факторинг зручний для фінансування експорту товарів споживання з терміном кредитування від 90 до 180 днів. У свою чергу, форфейтинг використовується для фінансування експорту виробничих товарів з терміном кредитування до кількох років. Факторингова операція - це операція комісійного посередництва, в рамках якої клієнт передає банку або факторинговій компанії право на стягнення боргів, без права на зворотну вимогу до клієнта.

Зазвичай, банк або факторингова компанія купують дебіторські рахунки, що мають зв’язок з постачанням товарів чи наданням послуг.

Факторингові операції здійснюються за участю таких суб’єктів, як банків або факторингових компаній, які спеціалізуються на скупівлі рахунків-фактур. Клієнти-кредитори також приймають участь у цих операціях і є постачальниками товарів, виконавцями робіт, промисловими або торговими компаніями, які уклали угоди з банком або факторинговою компанією. Крім того, в операціях можуть брати участь позичальники-покупці товарів та послуг [13, с. 131-132].

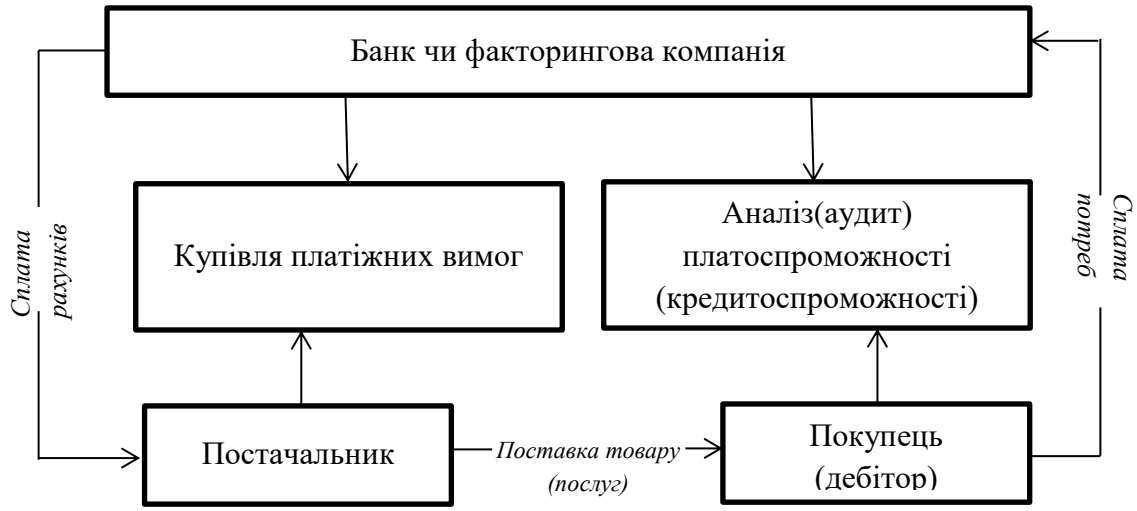

Рис. 1.3. Факторингова операція

Джерело: побудовано автором за даними [8, с. 79].

Комерційні банки пропонують послуги факторингу, які мають кілька переваг для їх клієнтів. По-перше, банки беруть на себе облік та стягнення заборгованості, що полегшує процес управління та збереження статистики продажів. Особливо важливо експортний факторинг для малих і середніх підприємств, які прагнуть розширити свої продажі на нових ринках.

По-друге, експортний факторинг може служити формою кредиту, де банк виплачує експортеру частину суми рахунків до отримання платежу від покупця. Це забезпечує фінансування, дозволяючи експортерам отримати певну суму грошей достроково.

По-третє, банки, як правило, беруть на себе ризик неплатежу від покупців у факторингових операціях. Проте, існує також можливість факторингу з правом відшкодування, де банк не несе цього ризику, особливо якщо клієнт не має достатньої міцності або не бажає платити за цю послугу.

Все це сприяє прискоренню обороту капіталу, скорочення витрат, підвищення розширення фірм-експортерів і збільшити свій прибуток [14, с. 742-743]

Багато країн прийшли до висновку, що форфейтування є відносно недорогою альтернативою іншим формам експортного фінансування, які мають застосування у наш час.

Форфейтинг - це особлива форма експортних кредитів від банку або фінанси за рахунок покупки на повний термін на заздалегідь обумовлених умовах векселів (проекти) та інших боргових вимог по зовнішньоторговельних операціях. У результаті продажу портфеля вимоги боргу зменшилася дебіторська заборгованість експортера, скорочуються терміни збору вимог, бухгалтерські та адміністративні витрати [12, с. 188].

Форфейтинг являється новітньою формою кредитування в зовнішній торгівлі, і з'явився він завдяки швидкому зростанню експорту високотехнологічного обладнання з тривалим терміном виробництва,

збільшенню конкуренції на світових ринках і зростанню значення кредитування для розвитку світової торгівлі. Форфейтинг «означає купівлю зобов'язання у кредитора на безвідмовній основі, що виражене у зворотньому документі (переказний або простий вексель)»[4, с.132-134].

Лізинг - це угода про довгострокову оренду майна, де орендодавець набуває обладнання за свій рахунок, а орендар обирає об'єкт оренди. В кінці терміну лізингу клієнт може продовжити оренду або придбати майно за залишкову вартість. Існують дві форми лізингу: оперативний (короткостроковий) і фінансовий (довгостроковий). Оперативний лізинг має строк менше нормативного терміну служби обладнання. Фінансовий лізинг передбачає повну віддачу на орендовані активи.

Міжнародний лізинг - це угода між лізингодавцем і лізингоприймачем з різних країн або коли майно або платежі перетинають державні кордони. Існують три види міжнародного лізингу: прямий експортний, прямий імпортний та транзитний (непрямий).

Лізинг може бути подібним до довгострокового банківського кредиту на придбання обладнання. В економічному аспекті лізинг використовується як форма оборотного капіталу і може бути забезпечений заставою майна для погашення кредиту банку або іншої кредитної організації [12, с. 185].

Банківський кредит може негативно впливати на процес відтворення, поглиблюючи протиріччя ринкової економіки, перенаправляючи прибутки до країн-кредиторів і сприяючи створенню невигідних економічних та політичних режимів у країнах-боржниках. Крім того, банківський кредит може використовуватися для фінансування війн, проведення кредитної дискримінації та кредитної блокади.

Кредитний процес у банківському кредитуванні можна розглядати як послідовний рух кредиту через всі етапи, включаючи надання кредиту комерційними банками будь-яким господарюючим суб'єктам, за умови можливості своєчасного повернення кредиту та сплати відсотків. Кредитний процес включає зміну етапів у механізмі банківського кредиту [15, с. 402].

Кредитне управління в комерційних банках займається кредитуванням клієнтів. Позичковий відсоток є оплатою за використання позичених грошей. Відсоткова ставка визначає вартість банківського кредиту, відображаючи співвідношення сплачених відсотків до розміру позики.

Банківська позичкова відсоткова ставка відображає перерозподіл та привласнення прибутку, отриманого банком від позичальників. Попит на банківські кредити залежить від рівня розвитку виробничого процесу та ділової активності підприємств. Комерційні банки встановлюють відсоткові ставки залежно від попиту, пропозиції на кредитному ринку та облікової ставки Національного банку України. Зазвичай, збільшення попиту на кредити призводить до підвищення відсоткової ставки, яка визначається в кредитному договорі [16, с. 201].

Очевидно, що належна організація процесу кредитування, а також розробка ефективної та гнучкої системи кредитного управління є невід'ємною частиною фінансової стабільності та ринкової стійкості комерційних банків. Це особливо важливо, зважаючи на те, що кредитні операції займають значне місце в портфелі активів банків.

У сучасних умовах комерційні банки акцентують увагу на внутрішній кредитній політиці для забезпечення успішної кредитної діяльності. Кредитна політика банку визначає цілі, методи і принципи кредитування, а також організацію кредитного процесу. Вона служить основою для організації банківського кредитування з урахуванням загальної стратегії банку і має чітко визначені цілі, правила і документальне забезпечення.

З метою забезпечення ефективного управління активними операціями комерційні банки розробляють внутрішню кредитну політику, яка визначає стратегію та тактику банку в галузі кредитування. Кредитна політика включає в себе:

- стандарти та критерії, за якими банківські працівники, відповідальні за видачу кредитів, повинні працювати;

- принципи оцінки та контролю якості управління кредитною діяльністю банку;

- дії менеджерів, які приймають стратегічні рішення щодо кредитування.

Відповідальність за розробку кредитної політики її реалізацію покладається на Кредитний департамент, який очолює перший керівник комерційного банку.

Для розробки ефективної внутрішньої кредитної політики необхідно, щоб керівництво банку чітко визначило цілі кредитування та забезпечило їх відповідність загальній політиці та стратегії банку. Цілі кредитування повинні бути спрямовані на забезпечення максимальної ефективності та оптимізації ризиків, що пов'язані з кредитними операціями. Крім того, керівництво банку повинно визначити необхідні ресурси для реалізації цілей кредитування, а також контрольні механізми та процедури оцінки ефективності кредитної політики.

Комерційні банки взаємодіють на ринку міжбанківських кредитів, що є невід'ємною частиною їх кредитної діяльності. Отримання кредитів в інших банках дозволяє банкам поповнювати свої кредитні ресурси. В разі наявності надлишку ресурсів, банк розміщує їх на міжбанківському ринку, а у разі нестачі – купує на ньому ресурси. Ринок банківських кредитів є важливим компонентом ринку кредитних ресурсів [18, с. 127].

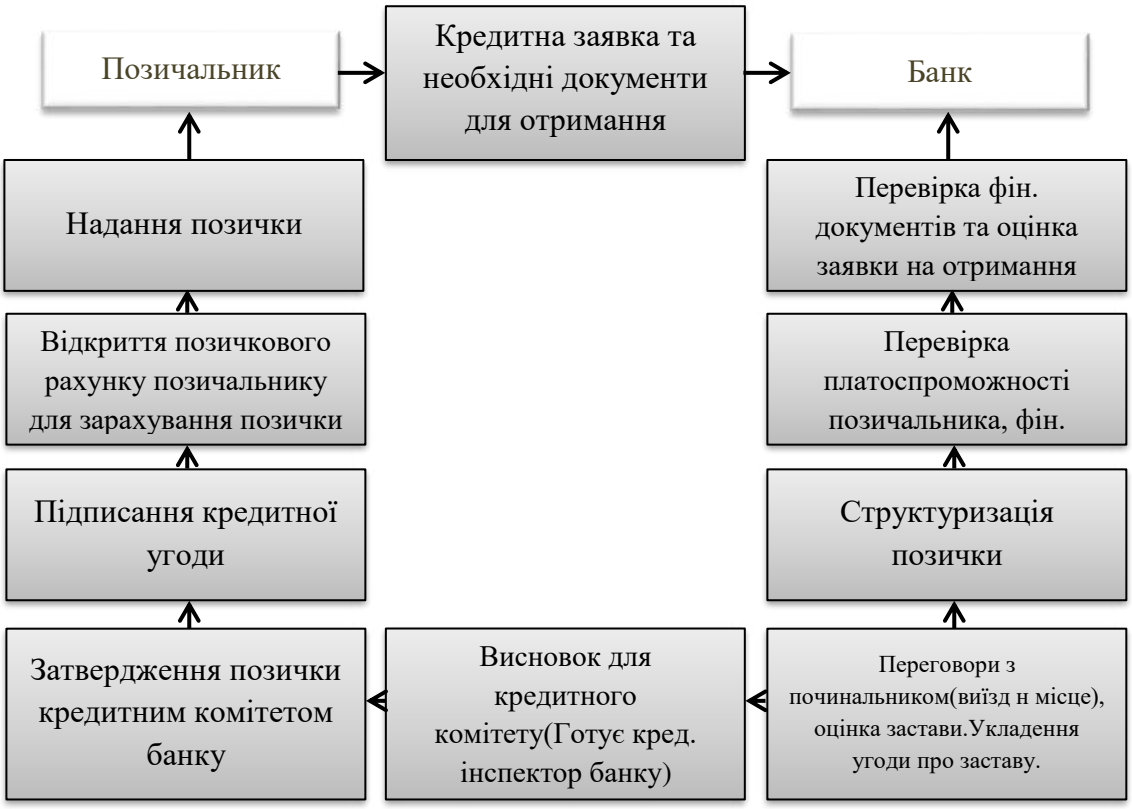

Рис. 1.4. Схема кредитної операції

Джерело: побудовано автором за даними [19].

Кредитний процес в банківському кредитуванні складається з послідовних етапів, які виконуються під час надання кредиту. Аналіз цього процесу допомагає краще розібратися у складових та етапах механізму банківського кредитування.

Комерційні банки надають кредити різним суб'єктам господарської діяльності, залежно від їхньої спроможності повернути кредит та сплатити відсотки. Кредитний процес має свої стадії, які залежать від типу кредиту та складності процедур. Аналіз цього процесу сприяє підвищенню ефективності банківської діяльності [20, с.4].

Зазвичай в теорії та практиці кредитування виділяють сім головних етапів кредитного процесу, керування якими банк має організовувати докладно:

1) «аналіз та відбір заявок на кредит: це передбачає науково обґрунтовану експертизу доцільності надання позики і збір повної інформації про потенційного позичальника.

2) оцінка кредитоспроможності та фінансового стану клієнта: кредитні працівники визначають, наскільки здатний клієнт повністю та вчасно розрахуватися зі своїми зобов'язаннями. Чим точніше встановлена кредитоспроможність, тим менший кредитний ризик для банку.

3) прийняття рішення про надання позики: на цьому етапі банк остаточно вирішує, чи можливо надати позику, установлює умови та форму надання позики. Кредитна операція оцінюється на підставі техніко-економічного обґрунтування. Кредитний договір оформлюється для управління наступними етапами кредитного процесу.

4) визначення умов забезпечення повернення кредиту: це включає обґрунтований вибір об'єкта застави і права та зобов'язання банку та позичальника, що визначаються згідно з чинним законодавством.

5) надання позики на основі кредитного договору: цей етап визначає спосіб надання кредиту та вид позичкового рахунку. Процедура надання позики має бути зручною, оперативною та взаємовигідною для банку та позичальника.

6) повернення позики з відсотками та завершення кредитної операції: умови погашення позики визначаються у кредитному договорі. З огляду на фінансову кризу та зростання взаємної заборгованості господарських суб'єктів, банк повинен зосередитися на повному та своєчасному виконанні кредитних договорів щодо погашення позик.

7) банківський контроль та управління кредитним процесом: на кожному етапі кредитного процесу здійснюється систематичний моніторинг стану кредитного процесу та аналіз якості кредитного портфеля банку. Заключна стадія включає розробку практичних пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення кредитної політики банку»[21, с.165-168].

Отже, різноманітність форм банківського кредиту обумовлює різноманітність умов, на яких відбуваються кредитні операції.

На умови та ефективність банківських кредитних операцій впливають ряд факторів. В свою чергу, такі кредитні операції впливають на розвиток світової економіки. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Суть банківського кредиту проявляється в його функціях, які обумовлені потребами та особливостями сучасної економіки. Банківський кредит виконує ряд важливих функцій, що сприяють розвитку підприємств, фінансовій стабільності та забезпеченню економічного зростання. Деякі з цих функцій включають:

1. Фінансування: Банківські кредити дозволяють підприємствам та особистим клієнтам отримати необхідні фінансові ресурси для реалізації проектів, розширення бізнесу та покриття фінансових потреб.

2. Посередництво: Банки виступають посередниками між вкладниками і позичальниками, забезпечуючи ефективне функціонування процесу позикової діяльності.

3. Збереження та накопичення: Банки приймають депозити від клієнтів, що дозволяє їм зберігати кошти в безпеці та отримувати відсотки, стимулюючи збереження та накопичення коштів у економіці.

4. Розподіл ризику: Банки аналізують та управляють ризиками, пов'язаними з кредитуванням, тим самим розподіляючи ризик між вкладниками та позичальниками.

5. Платіжні операції: Банківські кредити дозволяють здійснювати безготівкові платежі, перекази коштів та інші платіжні операції, що сприяє зручності та швидкості фінансових транзакцій.

6. Розвиток фінансового ринку: Банківські кредити сприяють розвитку фінансового ринку, забезпечуючи доступ до фінансових ресурсів для різних суб'єктів економіки та спонукаючи до конкуренції, інновацій та розвитку нових фінансових інструментів.

Всі ці функції банківського кредиту сприяють стабільності та ефективності економічної системи, сприяють зростанню бізнесу та розвитку індивідуальних фінансових можливостей. Банківський кредит виступає важливим інструментом для забезпечення фінансової підтримки та розвитку різних галузей господарства.

Банківський кредит має подвійну роль в економічній системі, включаючи як позитивні, так і негативні аспекти. У своїй позитивній ролі, він сприяє прискоренню розвитку виробництва шляхом забезпечення постійного процесу відтворення та його розширення. Банківський кредит виступає як зв'язуюче ланцюгове звено та передавальний механізм, що впливає на зовнішньоекономічні відносини та весь процес відтворення. Кредит є необхідною умовою та каталізатором розвитку ринкової економіки, він сприяє інтернаціоналізації виробництва, обміну та формуванню світового ринку. Однак, варто зазначити, що банківський кредит також має негативні наслідки, такі як можливість накопичення боргів та залежності від фінансових інституцій. Тому, при використанні банківського кредиту, важливо забезпечувати його раціональне та відповідальне використання.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»

2.1. Позиціонування ПАТ «Універсал банк» на ринку банківських послуг України

Історія ПАТ «Універсал банк» розпочинається у 1994 році. Стрімкий розвиток банку розпочався у 2006 р. З початку листопада 2006 року 99,34% акцій Універсал Банку перейшли до власності Eurobank EFG, який за короткий час успішно ввійшов на весь український ринок. Eurobank EFG належить до міжнародної банківської групи EFG Group, що є третьою за обсягом активів швейцарською банківською групою, присутньою у більш ніж 30 країнах світу.

EFG Group займає провідні позиції на ринках Греції, Туреччини, Сербії, Румунії, Польщі, Болгарії та інших країн. З 2006 року Універсал Банк «став частиною міжнародної банківської групи Eurobank EFG Group, яка має свої представництва в Греції, Болгарії, Сербії, Румунії, Туреччині, Польщі, Україні, Великобританії, Люксембурзі та на Кіпрі. Група налічує понад 22 500 співробітників та надає свої продукти та послуги через власну мережу, яка нараховує більше 1 600 відділень та точок продажів, а також через альтернативні канали дистрибуції»[22].

Підсумково за третій квартал 2023 року, загальні активи Eurobank EFG Group досягли 80,6 млрд євро. Група є активним членом міжнародної банківської організації EFG Group, яка забезпечує послуги більш ніж у 40 країнах світу.

ПАТ «Універсал банк» має власний капітал та розвинену мережу відділень. Станом на 31 грудня 2023 року, статутний капітал банку складає 4202672 млн. грн.

Метою ПАТ «Універсал банк» - інвестування в розвиток економіки держави, забезпечення високого рівня обслуговування та надання якісних банківських послуг у всіх сегментах українського ринку.

Візія «Універсал банку» полягає в тому, щоб стати банком першого вибору для бізнесу та індивідуальних клієнтів та зміцнити свої позиції як надійного та професійного партнера в Україні та на міжнародному рівні [19].

ПАТ «Універсал банк» пропонує широкий спектр банківських послуг для фізичних та юридичних осіб, включаючи депозитні та кредитні програми. Банк має в своєму портфелі іпотечне та споживче кредитування, а також послуги з видачі кредитних карт.

Стратегія банку передбачає надання повного спектру продуктів та послуг для малого, середнього та корпоративного бізнесу. Корпоративний сегмент обслуговується за індивідуальним підходом з максимально високим рівнем сервісу.

ПАТ «Універсал банк» являється членом Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та має найвищий рейтинг надійності банківських вкладів, оцінений рейтинговою агенцією «Кредит-Рейтинг» як «5».

«Універсал банк» неоднарозово позитивно відмічений українськими виданнями та рейтинговими агенціями. Так, у 2023 році за даними Форіншурер, отриманими у процесі аналізу даних НБУ України, «Універсал банк» посів п’яте місце у ТОП-10 найнадійніших українських банків.

Таблиця 2.1

Офіційний рейтинг банків України по депозитам фізичних особ

№	Назва банка	Сума депозитів, грн.	Питома вага (%)	Частина в зобов'язаннях (%)
1	Приватбанк	290 030 221	40,1%	55,62
2	Ощадбанк	128 798 695	17,8%	43,79
3	Райффайзен Банк	53 717 596	7,4%	32,15
4	СЕНС-БАНК	46 258 820	6,4%	33,69
5	УНІВЕРСАЛ БАНК	44 659 365	6,2%	38,96
6	УКРСИББАНК	41 811 022	5,8%	37,81
7	ПУМБ	38 611 078	5,3%	44,85
8	Укрексімбанк	27 827 359	3,8%	29,57

9	УКРГАЗБАНК	26 070 950	3,6%	17,1
10	ОТП БАНК	25 829 615	3,6%	48,87

Джерело:складено автором за даними [23].

З вище наведеної таблиці ми бачимо, що ПАТ «Універсал банк входить в десятку банків України, а саме займає 5 місце, а питома вага складає 6,2%, що є добрим результатом.

У сучасних умовах класична схема погашення кредитів переважає в пропозиціях українських банків. Це може бути обумовлено тим, що така схема надає більші можливості банкам отримувати значну частину коштів відразу ж після видачі кредиту, що дає змогу інвестувати ці гроші у подальшому. За даними компанії «Простобанк Консалтинг» на 16 січня 2023 року, всі 26 банків з числа 50-ти лідерів за активами, що кредитують купівлю житла, пропонують класичну схему погашення за іпотечними кредитами. Аннуїтетна схема доступна тільки в 17-ти банках. За автокредитами, «класичну» схему погашення пропонує 29 з 33-х банків, що кредитують покупку автомобіля, а аннуїтетну схему - 24 банки. У сегменті споживчого кредитування різниця менш помітна. Тут класичну схему погашення пропонує 24 банки, а аннуїтетну - 22 банки. Проте, серед кредитів готівкою, аннуїтетна схема домінує однозначно, оскільки її пропонує вісім банків, тоді як класичну схему погашення - лише два банки.

Таблиця 2.2

Реальні ставки при аннуїтетній і класичній схемі виплат за іпотечними кредитами на 20 років у банків з числа 50-ти лідерів за активами за дослідженнями компанії «Простобанк Консалтинг» на 1 січня 2024 р.

Банк	**Реальна ставка**		**Різниця, процентні пункти**
	при клас. схемі виплат	**при аннуітеті**	
Credit Agricole (Креді Агріколь Банк)	10,55%;	10,58%	0,03
Universal Bank (Універсал банк)	10,10%;	10,20%;	0,1
Prostobank	17.44%	17,50%	0,3
ВТБ Банк	17,10%	17,07%	0,03
Комібанк	25,10%;	-	-

МТБ БАНК	7,04%	-	-
Ощадбанк	18,57%	18,27%	0,03

Джерело:складено автором за даними [24].

Протягом аналізованого періоду банк підтримував досить високий рівень регулятивного капіталу, який значно перевищував мінімально встановлений рівень. Банк активно здійснював різноманітні банківські операції протягом цього періоду. Крім того, компетентні органи не встановлювали жодних обмежень щодо володіння активами. На початок 2024 року, було 13 відділень та 22 центри самообслуговування, які продовжують свою роботу.

У Національному банку України зберігаються кошти, які призначені для забезпечення щоденних розрахунків та інших операцій. Банк повинен зберігати обов'язковий резерв коштів у формі безпроцентного незнижувального залишку, який відповідає певній частці зобов'язань банку. Немає обмежень на використання цих коштів. Але, у разі невиконання банком вимог щодо мінімального обов'язкового середнього резерву, можуть бути застосовані санкції у вигляді штрафів. Банк має зобов'язання підтримувати мінімальний обов'язковий резерв, який обчислюється як середньозважений залишок на підставі щоденних даних протягом місяця. Станом на 31 грудня 2023 року обов'язковий резерв банку в Національному банку України становив 634 980. грн.

Таблиця 2.3.

Перелік даних щодо грошових коштів та їх еквівалентів

№ п/п	Стаття	2020	2021	2022	2023
1	Готівкові кошти	213 535	345 811	612 117	634 980
2	Кошти в Національному банку України (крім обов'язкових резервів)	192 800	516 000	524 093	538 962
3	Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» у банках:	932 256	1 308 044	3 026 639	5 185 067
3.1	України	63 956	81 554	72 868	164 835
3.2	Інших країн	868 300	1 226 490	2 953 771	5 020 232
4	Усього грошових коштів та їх	1 335 851	2 167 422	4 157 895	6 356 498

	еквівалентів				

Джерело:складено автором за даними [15].

Банк зосереджується на стабільному забезпеченні фінансування за допомогою різних джерел, таких як інші банки, депозити від юридичних та фізичних осіб. Додатково, Банк інвестує кошти у різноманітні ліквідні активи з метою диверсифікації свого портфелю та забезпечення здатності швидко та ефективно виконувати неочікувані запити щодо ліквідності.

Таблиця 2.4

Показники грошових коштів та їх еквіваленти для цілей звіту про рух грошових коштів, тис. грн. за 2020-2023 р.

Рядок	Найменування статті	2020	2021	2022	2023
1	Всього грошових коштів та їх еквівалентів та обов'язкових резервів	1 335 851	2 167 422	4 157 895	6 356 498
2	Резерв за грошовими коштами та їх еквівалентами	(2 740)	(2 433)	(4 954)	(3 615)
3	Грошові кошти та їх еквіваленти для звіту про рух грошових коштів	1 335 851	2 167 422	4 157 895	6 342 627

Джерело:складено автором за даними [15].

Управління ліквідністю Банку включає аналіз рівня ліквідних активів, які необхідні для виконання зобов'язань у випадку їх погашення, забезпечення доступу до різних джерел фінансування, наявність планів на випадок проблем із фінансуванням та контроль за відповідністю балансових коефіцієнтів ліквідності відповідним законодавчим вимогам. Банк розраховує нормативи ліквідності, які відповідають вимогам Національного банку України.

Управління капіталом ПАТ «Універсал Банк» знаходиться під відповідальністю менеджменту установи, який вважає, що успішне управління банком залежить від того, наскільки точно співпадають терміни розміщення та погашення активів та зобов'язань.

Зважаючи на те, що операції банку можуть мати різні терміни погашення та характер, повне співпадіння активів та зобов'язань в банках зазвичай є неможливим. Це може збільшити прибутковість банку, але також збільшує ризики збитків.

Таблиця 2.5

Аналіз рівню ліквідних активів

№ п.п.	Найменування статті	на вимогу та менше 1 міс.	від 1 до 12 міс.	від 12 міс. до 5 років	понад 5 років	усього
	Активи					
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	6 356 498	-	-	-	6 356 498
2	Кредити та заборгованість банків	-	233 428	-	-	233 428
3	Кредити та заборгованість клієнтів	20 137 897	5 442 059	336 308	147 804	26 064 068
4	Інвестиції в цінні папери	9 832 790	6 789 818	3 025 172	-	19 647 780
5	Похідні фінансові активи	-	5 531	107 969	-	113 500
6	Інші фінансові активи	2 888 035	764 634	742 142	78	4 394 889
8	Усього фінансових активів	39 215 220	13 235 470	4 211 591	147 882	56 810 163
	Зобов'язання					
9	Кошти інших банків	321 960	272 778	4 779 497	-	5 374 235
10	Кошти клієнтів	32 376 326	9 691 721	705 741	-	42 773 788
11	Інші залучені кошти	-	-	-	270	270
12	Інші фінансові зобов’язання	2 389 417	146 508	20 093	-	2 556 018
13	Усього фінансових зобов’язань	35 087 703	10 111 007	5 505 331	-	50 704 041
	Чистий Розрив					
15	Ліквідності на кінець дня 31 грудня 2022	4 127 517	3 124 463	(1 293 740)	147 882	6 106 122
	Сукупний розрив					
16	Ліквідності на кінець дня 31 грудня 2022	4 127 517	7 251 980	5 958 240	6 106 122	

Джерело:складено автором за даними [15].

Крім того, менеджмент вважає, що диверсифікація коштів клієнтів зі статусом «до запитання» за кількістю та типом вкладників, разом з досвідом, накопиченим банком за попередні періоди, дозволяють вважати цю частку коштів довгостроковим та стабільним джерелом фінансування операцій

банку. Капітал банку зріс у 2023 році, що відповідає вимогам Національного банку України та забезпечує стабільність функціонування установи. На кінець 2023 року значення цих нормативів перевищували відповідні нормативні значення, становлячи відповідно 13,05% (нормативне значення не менше 10%) та 12,94 % (нормативне значення не менше 9%).

Такий результат свідчить про те, що Банк має достатньо капіталу, щоб взяти на себе ризик неповернення розміщених активів та розрахуватися за своїми зобов'язаннями своєчасно та в повному обсязі.

Таблиця 2.6

Структура регулятивного капіталу 2020-2023р.

Рядок	Найменування статті	2020	2021	2022	2023
1	Регулятивний капітал банку (РК)	753 386	1 723 421	2 838 740	7 133 821
2	Основний капітал (ОК)	753 386	1 110 665	1 944 104	3 566 910
3	Статутний капітал	3 102 672	3 102 672	3 702 672	4 202 672
4	Емісійні різниці	1 375 440	1 375 440	1 375 076	1 912 465
5	Загальні резерви та резервні фонди, що створюються згідно з законами України	-	-	53 301	121 871
6	Зменшення основного капіталу, у т.ч.:	(3 724 726)	(3 667 447)	(3 186 946)	(2 670 097)
6.1	- НА за мінусом суми зносу, капітальні інвестиції у НА	(17 134)	(20 371)	(19 584)	(21 174)
6.2	- збитки минулих років	(3 701 797)	(3 647 076)	(3 167 362)	(2 550 237)
6.3	- сума балансової вартості непрофільних активів	-	-	-	(98 687)
6.4	- Розрахунковий збиток поточного року (Рпр/з)	(5 795)	-	-	-
7	Додатковий капітал	612 756	612 756	894 636	3 566 910
7.1	- Розрахунковий прибуток поточного року (Рпр/п)	612 756	612 756	894 636	3 696 987
7.2	- у т.ч. перевищення непокритого кредитного ризику над сумою за рахунком 5030 (НКРп)	(132 604)	(118 324)	(22 162)	-
8	Активи, зважені за ризиком	5 889 220	11 630 407	18 638 901	44 084 972

Джерело:складено автором за даними [15].

Аналіз ефективності діяльності ПАТ «Універсал Банк» показав, що за аналізований період банківська установа отримувала збитки, що є негативним явищем в діяльності банку.

Витрати банку на адміністративні та інші операційні видатки зросли значними темпами, що свідчить про зниження ефективності діяльності. Ефективність банку ґрунтується на мінімізації витрат та максимізації прибутку. Аналіз показників ефективності банку за період з 2020 по 2023 рік вказує на його недостатню ефективність, при цьому показники значно знизилися. Коефіцієнт загального рівня рентабельності, що відображає віддачу витрат банку та оцінює прибуток, що припадає на одиницю витрат, зменшився з 86,19 % у 2020 році, 84,39% у 2021 році до 68,85% у 2022 році та 49,04% у 2023 році. Вважається, що діяльність банку є ефективною при показнику не менше 15%. Тобто, діяльність банку є ефективною, однак внаслідок несприятливих економічних умов, його рентабельність упала.

Коефіцієнт дієздатності банку, що відображає його ефективність, зменшився протягом аналізованого періоду. Оптимальне значення цього показника становить 120%, але він зменшився з 102, 1 %; у 2020, з 100,3% у 2021 році до 83,4% у 2022 році та до 54,6% у 2023 році. Прибутковість статутного та балансового капіталу зменшилася на 23,5% та 110,2% відповідно до початку аналізованого періоду, а станом на його кінець ці показники становили -23,07% та -109,78%. Отже, банк працює ефективно тільки тоді, коли значення цих показників не менше 15%.

Показник чистої процентної маржі свідчить про ефективність структури активів ПАТ «Універсал Банк». Станом на 01.01.2023 року цей показник становив 7,99%, що є більшим, ніж оптимальне значення 4,5%. Для оцінки ефективності операційної діяльності банку використовується показник чистого спреду, який відображає рівень узгодженості процентної політики банку за кредитними та депозитними операціями. Протягом 2019-2023 років цей показник зріс. На 01.01.2022 року на кожну гривню доходу банку припадало 0,54 гривні чистого збитку, що свідчить про зниження рентабельності доходів протягом аналізованого періоду.

Отже, можна зробити висновок, що більшість показників ефективності діяльності банку пов'язані з його прибутком. Оскільки банк за аналізований

період отримував збиток, то показники ефективності та рентабельності банку погіршилися. Є можливі резерви для підвищення прибутковості, які полягають у скороченні адміністративних та інших операційних витрат, оскільки вони становлять найбільшу питому вагу у витратах банку.

2.2. Оцінка ефективності кредитної діяльності ПАТ «Універсал банк»

Останнім часом економіка та банківська система вітчизняної країни поступово відновлюються після кризи, проте зростає економічна та кредитна активність. Тому в наш час дуже важливо дотримуватись принципів та заходів, які визначені у Програмі Президента України та Меморандумі з МВФ щодо реформування економіки.

Національний банк України також активно зосереджує свої зусилля на відновленні фінансової стійкості банківської системи та забезпеченні цінової стабільності в країні. Це є ключовим елементом для збільшення обсягів та зниження вартості кредитів, як для сектору домашніх господарств, так і для сектору нефінансових корпорацій [27, с. 22].

Щоб оцінити кредитну діяльність банку, слід спочатку визначити частку кредитних операцій у загальному обсязі його активів. Цей показник вказує на кредитну активність банку та його частку кредитних операцій у загальних активах. Можна оцінювати цю інформацію як на певну дату, так і за весь аналізований період. Коефіцієнт частки позик у загальних активах банку, який можна розрахувати за цим показником, може свідчити про те, що банк має занадто велику концентрацію позик, якщо перевищує 65% [29, с. 177].

У 2020-2023 роках Західно-Українська Аудиторська Компанія проводила перевірку кредитної діяльності банку [30].

Виявлено, що частка кредитних операцій протягом усього часу була відносно стабільною і мала незначні коливання, наприклад, у 2022 році

становила 48,38%, що на 4,08% більше, ніж у 2023 році (44,3%) та 2021 році (44,02%) більше, ніж на кінець 2021 року (44,3%). Таким чином, зазначений коефіцієнт є досить високим, що може вказувати на недостатню диверсифікацію кредитного портфеля банку та підвищення ризику в разі погіршення ситуації на ринку. Отже, у нашому випадку, зниження показника може бути розцінене як позитивний фактор.

Таблиця 2.7

Аналіз масштабів кредитної діяльності банку

Показник	2020	2021	2022	2023	абсолютне відхилення		відносне відхилення	
					2022 / 2021	2023 / 2021	2022 / 2021	2023 / 2021
1. Кредитні вкладення, тис.грн.	x	3565951	3126085	3802158	-439866	676073	-12,34	21,63
2. Загальні активи, тис. грн.	91092350	8101025	6461455	8581797	-1639570	2120342	-20,24	32,82
3. Питома вага кредитів у загальних активах, %	x	44,02%	48,38%	44,30%	4%	-4%	9,91	-8,42

Джерело:складено автором за даними [15].

У табл. 2.8 розглянемо рух кредитів банку. Це дозволить розрахувати наступні показники динаміки та оборотності кредитних вкладень.

Таблиця 2.8

Рух кредитів у банку, з 2020 по 2023 р. тис. грн.

Рух позик	2020	2021	2022	2023
1 Залишок заборгованості на початок періоду всього	x	6988800	6843869	5621631
2 Кредити, надані у звітному періоді (дебетовий оборот за позиковими рахунками), тис. грн. - Кн	x	3 565 951	3 126 085	3 802 158
3 Погашено кредитів у звітному періоді (кредитовий оборот за позиковими рахунками), тис. грн. - Кп	x	3 421 020	1 903 847	3 433 232
4 Залишок заборгованості на кінець звітного періоду, тис. грн. – К1	6988800	6843869	5621631	5252705

Джерело:складено автором за даними [15].

Як бачимо з даних таблиці, протягом 2023 року було надано кредитів на суму, що становила 72,4% від залишку позикової заборгованості на кінець року. Цей показник більше на 55% порівняно з 2020 роком (див. табл. 2.9), що свідчить про збільшення розміру недавно наданих кредитів комерційним банком.

Таблиця 2.9

Показники динаміки та оборотності кредитних вкладень 2020-2023 р.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1. Кофіцієнт надання кредитів	49,52 %	52,10%	55,61%	72,38%
2. Кофіцієнт погашення кредитів	44,83%	48,95%	27,82%	61,07%
3. Кофіцієнт співвідношення	1,15	1,04	1,64	1,11

Джерело:складено автором за даними [15].

За поданими даними, можна відзначити, що коефіцієнт погашення кредитів від суми кредитної заборгованості проявляє різноманітну динаміку протягом звітного періоду. У 2020 році, 44,93% кредитів було успішно погашено від загальної суми заборгованості. У наступному році, у 2021, цей показник збільшився до 48,95%, що свідчить про зростання ефективності погашення кредитів. Однак, у 2022 році коефіцієнт погашення знизився до 27,82%, що може бути ознакою складнішої економічної ситуації або інших факторів, що впливають на спроможність позичальників виконати свої зобов'язання.

Проте, у 2023 році спостерігається помітне покращення, коли коефіцієнт погашення кредитів зріс до 61,07%. Це свідчить про відновлення стабільності та здатності позичальників відповідати своїм фінансовим зобов'язанням. Динаміку зміни цих двох показників представимо на рис.2.1.

У процесі аналізу оборотності позик, важливо звернути увагу на співвідношення між дебетовими та кредитовими оборотами на позикових рахунках. В даному випадку, під час аналізу конкретного банку, було виявлено наступну динаміку цього співвідношення: у 2020 році дебетовий оборот перевищував кредитовий оборот на 1,15 рази, у 2021 році - на 1,04 рази, у 2022 році - на 1,64 рази, а в 2023 році він зменшився і став меншим за

кредитовий оборот в 1,11 рази (див. таблицю 2.9). Якщо дебетовий оборот значно перевищує кредитовий оборот, це може свідчити про необережну політику банку щодо збільшення обсягів виданих позик в умовах, коли позикодавці не встигають вчасно повертати заборгованість. Якщо така тенденція триває протягом кількох років, це може призвести до серйозних фінансових проблем для банку, і зміна кредитної політики стає необхідністю.

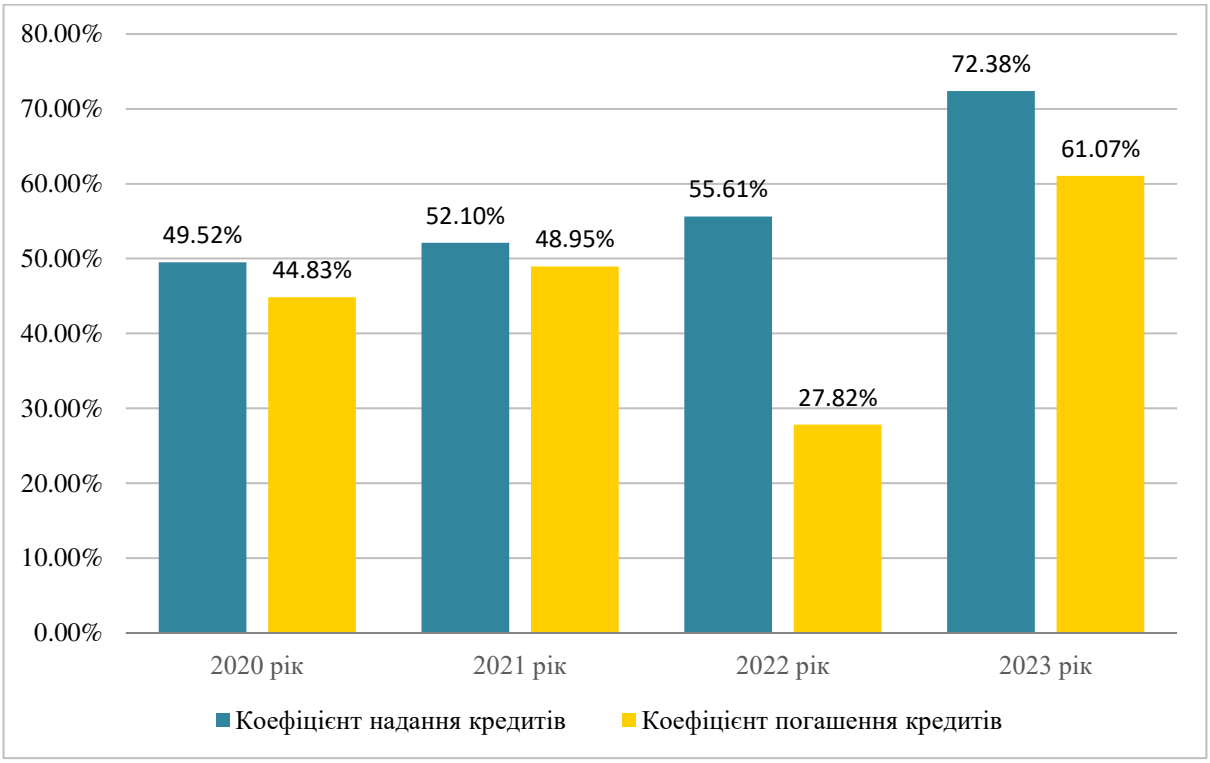

Рис. 2.1. Зміна показників динаміки кредитних вкладень,%

Джерело: побудовано автором за даними [15].

Згідно з таблицею 2.10, виконаною аналізом стану кредитування комерційного банку протягом 2020-2023 років, можна зробити наступні висновки. У 2022 році питома вага незабезпечених кредитів збільшилась на 1,5% і становила значне значення - 18%. Однак, в 2023 році вдалося досягти певного покращення, оскільки цей показник скоротився і склав 14,06%. Таке зниження свідчить про певну стабілізацію та зменшення ризиків, пов'язаних з незабезпеченими кредитами.

Таблиця 2.10

Структура кредитного портфеля за характером та видом забезпечення, тис. грн.

№	Найменування статті	2020		2021		2022		2023	
		сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
1	Незабезпечені кредити	499215,15	10,15	588381,92	16,50	562695,30	18,00	534583,41	14,06
2	Кредити, що забезпечені:	2381124,03	79,95	2977569,09	83,50	2563389,70	82,00	3267574,59	85,94
2.1	Нерухоме майно житлового призначення	315211,24	8,13	274578,23	7,70	218825,95	7,00	178701,43	4,70
2.2	Інше нерухоме майно	215404,83	5,92	196127,31	5,50	121917,32	3,90	129273,37	3,40
2.3	Цінні папери	215404,83	5,92	196127,31	5,50	90656,47	2,90	160451,07	4,22
2.4	Грошові депозити	221842,03	6,08	210391,11	5,90	46891,28	1,50	39542,44	1,04
2.5	Інше майно	2215917,71	59,05	2100345,14	58,90	2085098,70	66,70	2759606,28	72,58
3	Усього кредитів	3668316,00	100,00	3565951,00	100,00	3126085,00	100,00	3802158,00	100,00

Джерело:складено автором за даними [15].

Аналіз показників ефективності діяльності банку за період з 2020 по 2023 роки є важливою частиною дослідження. За зазначений період, було виявлено недостатню ефективність роботи банку, а показники демонстрували значний спад. Це означає, що банк зазнав проблем із досягненням своїх фінансових цілей та не зміг ефективно використовувати свої ресурси.

Однак, слід зазначити, що в 2023 році спостерігалося збільшення обсягу кредитів, наданих відносно залишку позикової заборгованості на кінець року. Цей показник зрос на 72%, що є значною зміною порівняно з 2020 роком і на 55% перевищує його значення. Це говорить про те, що банк зосередив свої зусилля на збільшенні обсягу недавно наданих кредитів. Така стратегія може свідчити про бажання банку зміцнити свої позиції на ринку та залучити нових клієнтів.

На поточному етапі економічного розвитку, одним з важливих завдань України є пошук шляхів виходу з кризового стану. Удосконалення форм

кредиту та створення ефективної кредитної системи мають важливе значення в цьому процесі.

У забезпеченні задоволення потреб населення, підвищенні його життєвого рівня та забезпеченні соціально-економічного розвитку країни відіграє значну роль споживчий кредит. Ця форма кредиту надається населенню з метою задоволення різноманітних споживчих потреб [33, с. 31].

Іпотечне кредитування є перспективним напрямом розвитку банківського кредитування, оскільки за його допомогою банки можуть забезпечити кредити нерухомістю як заставою. Це особливо важливо для економіки України, яка характеризується високим ризиком та невизначеністю. Забезпечені іпотечними заставами кредити є менш ризиковими для банків, оскільки у разі невиконання зобов'язань з боку позичальника, банк може взяти заставлену нерухомість та повернути свої кошти [33, с. 44].

Власне житло надає особистий простір та є гарантом комфорту для кожного громадянина. Привабливі умови іпотечного кредитування від ПАТ «Універсал банк» сприяють покупці оптимального для кожної групи клієнтів житла.

Процентна ставка – від 14,95% (незмінна протягом перших 12 місяців, потім плаваюча процентна ставка*);

Прогнозовано, що протяго 2024 року процентні ставки на кредити для покупки автомобілів підвищаться, що пов’язано із пристосуванням до економічних умов у воєнний час, а також періоду інфляції. Окрім цього, вартість залучення капіталу висока, а також був значний спад кредитних ставок у попередньому році. Однак, при збереженні тенденції до зниження ставок по депозитах та залученню більш дешевих ресурсів, ставки на кредити поступово повинні зменшуватися, що зробить кредити на покупку авто більш доступними [34, с. 22].

Таблиця 2.11

Кредитні продукти ПАТ «Універсал банк»

Назва продукта	Опис
Кредит на авто	валюта кредитування – гривня; строк – до 5 років; перший внесок – від 13 %* вартості автомобіля; схема погашення – ануїтет (що нараховується на залишок заборгованності);;=
Кредит на купівлю житла	Кредитна угода передбачає ставку від 14,95% українських гривень на протязі перших 12 місяців, яка після цього переходить на плаваючу процентну ставку*. Термін кредитування може складати до 20 років, а перший внесок повинен становити не менше 30% від вартості нерухомості. Графік погашення кредиту можна скласти з урахуванням Ваших потреб. Крім того, щомісячні комісії відсутні, а нерухоме майно та життя Позичальника можуть бути застраховані за бажанням останнього. Оцінка нерухомості, яка передається в заставу, здійснюється за рахунок Банку.
Кредит на купівлю будь-якої нерухомості	Кредитна угода передбачає ставку від 14,95% українських гривень на протязі перших 12 місяців, яка після цього переходить на плаваючу процентну ставку*. Термін кредитування може складати до 20 років, а перший внесок повинен становити не менше 30% від вартості нерухомості. Графік погашення кредиту можна скласти з урахуванням Ваших потреб. Крім того, щомісячні комісії відсутні, а нерухоме майно та життя Позичальника можуть бути застраховані за бажанням останнього. Оцінка нерухомості, яка передається в заставу, здійснюється за рахунок Банку.
Готівковий кредит під заставу нерухомості	Пропонується плаваюча процентна ставка* на весь період кредитування; Максимальний строк кредитування - 7 років; Відсутність щомісячних комісій; Гнучкий графік погашення кредиту, який може бути зручним для клієнта; Максимальний розмір кредиту - до 50% від вартості забезпечення; Банк здійснює оцінку нерухомого майна, яке передається в заставу; Страхування нерухомого майна передбачене; За бажанням позичальника страхується його життя.
Кредитна картка	- отримати товар сьогодні, сплативши витрати по кредитній картці через місяць без додаткових комісій та плат; - користування грошима в будь-який час і в будь-якій країні світу; - здійснювати покупки через мережу Інтернет; - скористатися кредитною карткою для отримання готівки в разі виникнення такої необхідності; - заощаджувати кошти користуючись кредитною карткою та зберігаючи кошти на депозитному або ощадному рахунку; - отримувати додаткові привілеї від Universal Bank.

Джерело:складено автором за даними [15].

Власне авто дає змогу пересування зі зручністю та комфортом, надає мобільності та швидкості. Для більшої доступності ПАТ «Універсал банк» створює спеціальні програми автокредитування:

1. валюта кредитування – гривня;
2. строк – до 5 років;
3. перший внесок – від 13 %* вартості автомобіля;
4. схема погашення – ануїтет (що нараховується на залишок заборгованності);

Клієнти, які бажають оформити автокредит від ПАТ «Універсал банку», повинні внести мінімальний авансовий внесок у розмірі 13% від вартості транспортного засобу, якщо його вартість не перевищує 150 000 грн. У разі, якщо вартість транспортного засобу перевищує 150 000 грн, мінімальний внесок клієнта повинен становити мінімум 22,33%. Для автомобілів китайського виробництва мінімальний початковий внесок становить 22,33%.

Основні переваги автокредитування від ПАТ «Універсал банку» включають вигідні процентні ставки, що залежать від обраної програми кредитування, можливість скористатися вигідними умовами партнерських програм, відсутність комісії при достроковому погашенні кредиту та оперативне прийняття рішень щодо можливості видачі кредиту.

Під час оформлення кредиту необхідно внести такі платежі, як оплата нотаріальних послуг, оплата страхових послуг (повне КАСКО) та обов'язкові платежі згідно з законодавством. Для отримання кредиту клієнтам потрібно надати документи, які підтверджують їх особу, доходи (фінансовий стан), активи та кредитну історію (за наявності). Також потрібно надати рахунок-фактуру на автомобіль від автодилера, який співпрацює з Банком.

Стандартні умови кредитування відносяться до таких марок автомобілів, як Hyundai, Seat, Ford, Fiat, Citroen, Peugeot, Ssang Yong, Skoda, Honda, Alfa Romeo, Liancia, Renault, Toyota, Nissan, Volkswagen, Suzuki, Mazda, Chevrolet, Kia, Opel та Mitsubishi.

Таблиця 2.12

Стандартні умови кредитування

Перший внесок	Строк, місяці	Відсоткова ставка, річних	Одноразова комісія
13%*	12	14,00%	2,99%
	24		
	36		
	48	15,00%	
	60	15,50%	
22,33%	12	13,00%	1,99%
	24		2,99%
	36		
	48	14,00%	
	60	14,50%	
40%	12	12,50%	0,00%
	24		2,99%
	36		
	48	13,60%	
	60	14,10%	

Джерело:складено автором за даними [15].

Відсоткова ставка – фіксована (на перші 12 міс. строку кредитування);

Щомісячна комісія – відсутня. Якщо вартість ТЗ перевищує 150 000 грн – мінімальний внесок клієнта має становити мінімум 22,33%. Стандартні умови кредитування таких марок авто як: Geely, Chery, Zaz, Vaz, Lada, Daewoo

Таблиця 2.13

Стандартні умови кредитування

Перший внесок	Строк	Відсоткова ставка, річних	Одноразова комісія
13%*	12	14,00%	2,99%
	24		
	36		
	48	15,00%	
	60	15,50%	
22,33%	12	13,00%	1,99%
	24		2,99%
	36		
	48	14,00%	
	60	14,50%	
40%	12	12,50%	0,00%
	24		2,99%
	36		
	48	13,60%	
	60	14,10%	

Джерело:складено автором за даними [15].

Відсоткова ставка – фіксована (на перші 12 міс. строку кредитування);

Щомісячна комісія - відсутня

Мінімальний авансовий внесок клієнта в розмірі 13% від вартості транспортного засобу поширюється на транспортні засоби вартістю до 150 000 грн. Якщо вартість ТЗ перевищує 150 000 грн – мінімальний внесок клієнта має становити мінімум 22,33%. Для автомобілів китайського виробництва мінімальний початковий внесок становить 22,33%.

Стандартні умови кредитування таких марок авто як: Volvo, Jaguar, Land Rover, Audi, Mercedes, Bmw

Таблиця 2.14

Стандартні умови кредитування

Перший внесок	Строк	Відсоткова ставка, річних	Одноразова комісія
30%	12	13,00%	0,00%
	24		2,99%
	36		
	48	14,00%	
	60	14,50%	
50%	12	12,50%	0,00%
	24		2,99%
	36		
	48	13,60%	
	60	14,10%	

Джерело:складено автором за даними [15].

Відсоткова ставка – фіксована (на перші 12 міс. строку кредитування);

*Одноразове оформлення полісу страхування життя у розмірі 3% (включається у суму кредиту)

Щомісячна комісія – відсутня

Перевагами автокредитування від «Універсал банку» є вигідні процентні ставки в залежності від обраної програми кредитування, можливість скористатися вигідними умовами партнерських програм та відсутність комісії за дострокове погашення кредиту. Банк швидко розглядає можливість видачі кредиту.

Вартість кредитування включає оплату нотаріальних послуг, страхові послуги (повне КАСКО) та обов'язкові платежі згідно з законодавством.

Для оформлення кредиту необхідні документи, що підтверджують особу та фінансовий стан клієнта, а також активи та кредитну історію, якщо такі є.

Проведений детальний аналіз показників ефективності діяльності комерційного банку протягом звітного періоду свідчить про проблеми, що вплинули на його фінансові показники. Зростання питомої ваги незабезпечених кредитів у 2021 році та подальше зменшення у 2022 році свідчать про нестабільність та потенційні ризики для банку. Аналіз також показав, що показники ефективності діяльності суттєво знизилися, що свідчить про недостатню ефективність банку протягом розглянутого періоду.

Однак, важливо відзначити, що у 2022 році спостерігалося збільшення обсягу кредитів, наданих відносно залишку позикової заборгованості на кінець періоду. Це свідчить про стратегічні наміри банку збільшити свою клієнтську базу та покращити свою фінансову стійкість. Ці дані можуть слугувати основою для подальшого аналізу ефективності банку та розробки рекомендацій з метою поліпшення його фінансової успішності та стійкості.

Крім того, умови автокредитування від «Універсал банку» виявилися привабливими для потенційних клієнтів. Фіксована відсоткова ставка на перші 12 місяців строку кредитування дозволяє клієнтам мати чіткі і передбачувані умови. Одноразове оформлення полісу страхування життя, яке включається у суму кредиту, забезпечує захист позичальника та його сім'ї у випадку непередбачених обставин.

З урахуванням проведеного дослідження можна зробити висновок, що для досягнення фінансової стійкості та успішності банку, необхідно приділити увагу покращенню ефективності його діяльності, зменшенню питомої ваги незабезпечених кредитів та активному залученню нових клієнтів. Крім того, важливо продовжувати пропонувати конкурентні умови автокредитування, які відповідають потребам та очікуванням клієнтів. Ці кроки сприятимуть зміцненню позицій банку на ринку та підвищенню його фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

3.1. Шляхи удосконалення процесу кредитування в ПАТ «Універсал банк»

З урахуванням закономірностей та тенденцій у кредитній справі, вибір шляхів удосконалення методичних та організаційно-практичних основ банківського кредитування є ключовим для досягнення стратегічних цілей. З метою поліпшення кредитної політики та механізму здійснення кредитних операцій комерційних банків, можна рекомендувати ряд заходів, які можна умовно розділити на дві частини:

а) заходи, які можуть мати конкретний економічний ефект, мають кількісну характеристику та призведуть до:

- зниження ризику та проблемних кредитів, що виникають у результаті несплати позик (ціль - не допустити, щоб розмір безнадійних кредитів становив 5% або більше від власних коштів банку);
- розширення обсягів кредитування шляхом збільшення бази кредитування (як для груп клієнтів, так і для підрозділів);
- зниження витрат на процес кредитування за рахунок оптимізації технології кредитування;
- оптимізацію структури кредитного портфеля.

б) Заходи, що відносяться до процедурних, є такими, для впровадження яких не можливо попередньо розрахувати прямий ефект у планованому періоді, і можна прогнозувати їх результати лише після оцінки на кінець періоду. До таких заходів належать:

- обмеження повноважень підрозділів банку щодо кредитування, такі як контроль за розмірами позик, які надаються акціонерам (учасникам) банку та інсайдерам, контроль за наданням великих кредитів, які становлять 10% і більше від суми статутного фонду;

- вдосконалення фінансового аналізу позичальників та їх проектів, зокрема, застосування комплексного аналізу кредитоспроможності та встановлення індивідуального підходу до кожного суб'єкта;

- зміна пріоритетів у взаємодії між підрозділами банку щодо кредитування, включаючи процес оголошення банкрутств боржників банку, які несплачують кредити та відсотки по ним.

Переробні і оптово-збутові структури можуть бути поручителями для кредитування сільгоспвиробників. Крім того, впровадження нових кредитних продуктів може бути ефективним заходом. При цьому можна визначити рівень попиту на ці продукти і приблизні витрати на їх впровадження. До перспективних напрямків кредитування можна віднести:

а) кредитування нерухомості;

б) кредитування автомобілів (в тому числі сільськогосподарської техніки);

в) кредитування товарів народного споживання (побутової та комп'ютерної техніки, оргтехніки, побутових і офісних меблів тощо). Також можна розглядати можливість залучення нових груп позичальників, які не є клієнтами банку. Крім того, можна провести аналіз та виявлення не ефективних кредитних продуктів серед поточних клієнтів.

Перераховані програми кредитування мають особливість полягаючу в тому, що як забезпечення по цих кредитах виступають придбані об'єкти, які оформлюються в якості застави. Це може стимулювати ринок нових товарів, що є непересічно важливим. Технологічні особливості цих програм включають обов'язкову передоплату за куплений товар в розмірі не менше 10% його вартості (часто 25-30%). Після цього продавець передає право власності на придбаний товар покупцеві, після чого він оформлює договір застави і отримує решту вартості товару з кредитних коштів. У цій технології обов'язково передбачене щомісячне рівномірне часткове погашення тіла кредиту та відсотків.

Альтернативними продуктами кредитування юридичних осіб можна вважати позики, які надаються під заставу або поручительство фізичних осіб і навпаки. Особливою цінністю є стабільно працюючі підприємства з персоналом, що має регулярний та стабільний дохід. У такому випадку, підприємства можуть виходити на банки для додаткової підтримки своїх працівників, навіть якщо у них наразі недостатньо фінансових ресурсів. Це можуть бути позички, в яких підприємства виступають поручителями, з частковою компенсацією витрат на виплату наступних витрат по позичці своїм співробітникам.

Ринок іпотечного кредитування є нерозвиненим і має потенціал для зростання. Незважаючи на обмежену законодавчу базу та недостатній досвід, слід розробляти нові кредитні продукти та послуги для розвитку цього ринку. Для цього можна вивчати й адаптувати досвід розвинутих країн з ринковою економікою.

Кредитна політика є основою стратегії управління ризиками банку. Вона може бути агресивною або традиційною. Кредитна політика визначає пріоритети у розвитку кредитних відносин та функціонування кредитного механізму. Вона також визначає фінансовий та інший інструментарій, який використовується банком для досягнення своїх цілей у кредитних угодах та правила їх здійснення [36] .

Після вивчення діяльності ПАТ «Універсал банк», можна знайти ряд шляхів для поліпшення кредитування, таких як:

- введення нових банківських продуктів для юридичних осіб, наприклад, револьверного та контокорентного кредитування;
- створення нових банківських продуктів для фізичних осіб, з особливим акцентом на найбільш захистові верстви населення;
- створення програми кредитування підприємців, які прагнуть розпочати власну справу (кредитування стартового капіталу);
- стимулювання потенційних клієнтів для отримання кредиту в ПАТ «Універсал банк» використовує індивідуальний підхід до встановлення

процентних ставок, що базується на результати аналітичної роботи щодо кожного окремого позичальника та умов позичкової операції, які визначаються під час структурування кредиту;

- акцентуалізація уваги на найбільш вагомих аспектах та деталях угоди;

- надання клієнтам відчуття залученості завдяки проведенню презентацій та акцій.

В таблиці 3.1 зазначенні шляхи покращення процесу кредитування з урахуванням можливих ризиків.

Таблиця 3.1

Шляхи удосконалення процесу кредитування юридичних та фізичних осіб ПАТ «Універсал банк».

№	Заходи	Результат	Ризик
1	Введення нових кредитних продуктів, спрямованих на юридичних осіб.	Персоналізований підхід до кожного заявника під час оцінки його фінансового стану, наявних обігових коштів, масштабів виробничої та комерційної діяльності та репутації, коли запроваджуються револьверні та контокорентні кредити.	Ризик відсутності стабільних і плато-спроможних клієнтів, яких би задовільні умови кредитування
2	Розробка та запровадження нових кредитних продуктів для фізичних осіб.	Розроблення оптимальних умов кредитування для найменш захищених верств населення, таких як студенти, пенсіонери та інваліди, з використанням менш суворих вимог до заявників.	Ризик неплатежу по кредиту
3	Створення програми кредитування стартового капіталу для самостійних підприємців.	Детальна оцінка підприємницького проекту з урахуванням усіх ризиків, терміну окупності та можливого прибутку від кредитування даного суб'єкта підприємницької діяльності.	Ризик відсутності вдалих проектів
4	Поліпшення маркетингової стратегії банку	Проведення систематичних рекламних заходів через ЗМІ та Інтернет, прес-конференцій, розповсюдження рекламних буклетів, додаткової інформації на банківських виписках, заохочення наявних клієнтів та мотивація персоналу залучувати нових клієнтів, проведення благодійних заходів.	Ризик не покриття затрат, направлених на здійснення всіх заходів
5	Розширення переліку фінансових коефіцієнтів.	Розроблення та використання фінансових коефіцієнтів для здійснення комплексного аналізу майбутнього заявника, де беруться до уваги не лише фінансові показники його діяльності, а й інші аспекти, такі як ділова репутація, сімейний стан та інші.	Ризик відсутності значної кількості клієнтів, що мають відповідати всім встановленим параметрам оцінки
6	Вдосконалення системи збору проблемної заборгованості	Індивідуальний підхід до збирання проблемної заборгованості, де кожна справа розглядається окремо та оптимізовується процес для прискорення її вирішення.	Ризик не реалізації заставленого майна позичальника

Джерело: розроблено автором.

У зв'язку з нинішньою ситуацією, банки втратили довіру клієнтів, і тепер вони повинні зробити зусилля, щоб повернути цю довіру. Для досягнення цієї мети банки можуть розглянути наступні методи:

Для поліпшення обліку кредитних операцій за термінами надання, можна розширити План рахунків банків України шляхом включення окремих рахунків, що відображатимуть короткотермінову (до 1 року), середньотермінову (від 1 до 3 років) та довготермінову заборгованість (понад 3 роки). Також варто розширити бухгалтерський облік кредитної заборгованості з врахуванням строків її надання. Аналогічний підхід до відображення кредитної заборгованості можна застосувати й до підприємств і організацій, що дозволить здійснювати більш глибокий та ефективний аналіз їх ліквідності.

На нашу думку для вирішення проблемної заборгованості слід вживати наступні заходи:

- потрібно частіше переглядати структуру кредитного портфеля;
- проводити постійну роботу с клієнтами, що до погашення проблемної заборгованості;
- розробити послугу „Консультант з проблемної заборгованості" яка уде корисною для борників банку;
- організовувати постійний моніторинг проблемних клієнтів і здійснення аналізу своїх позичальників;
- впроваджувати довгострокове кредитування проблемних клєнтів, та держати їх під жорстким контролем банку;

3.2. Багатоступеневий процес управління кредитними ризиками в ПАТ «Універсал банк»

Кредитний ризик, також відомий як ризик дефолту або ризик контрагента, є одним з ризиків, які можуть призвести до збитків інвестора.

Він виникає, коли позичальник не виконує своїх зобов'язань згідно з умовами договору.

Інвестор може зазнати потенційних збитків у разі, якщо позичальник не виконує свої зобов'язання з оплати за позичкою, що може призвести до повної або часткової втрати принципалу (основної суми) та відсотків, зниження величини грошового потоку, та зростання витрат на збір платежів. Такі ситуації можуть виникнути у наступних випадках:

- фізична особа, що отримала позику, не погашає свої боргові зобов'язання, пов'язані з іпотекою, кредитною карткою, кредитною лінією або будь-яким іншим видом кредиту;
- юридична особа, що отримала позику, не погашає свої боргові зобов'язання, пов'язані з іпотекою, кредитною карткою, кредитною лінією або будь-яким іншим видом кредиту;
- компанія або споживач не оплачує рахунок, що був виставлений на оплату;
- компанія не виплачує своїм співробітникам заробітну плату вчасно;
- емітент облігацій не здійснює своєчасний купонний платіж або не повертає принципал після закінчення строку облігації;
- страхова компанія не здійснює страхові виплати своїм клієнтам відповідно до умов страхового поліса;
- банк, що збанкрутував, не повертає депозити своїм клієнтам;
- уряд забезпечує захист від кредиторів при банкрутстві неплатоспроможної фізичної або юридичної особи.

Один з найбільш важливих етапів управління кредитним ризиком - оцінка ризику на момент надання кредиту. Банк оцінює репутацію позичальника щодо його можливостей у виробництві, маркетингу та фінансовому стані, особливо якщо позичальник - новий клієнт. Крім того, важливим є якість підготовленої кредитної пропозиції, щодо економічної ефективності кредиту та ділових характеристик позичальника [37].

Важливо встановити максимальні рівні кредитного ризику, які необхідно дотримуватися, а також оптимальні рівні ризику[37]. Банки змагаються за успішність за трьома параметрами:

- ефективністю здійснення різних видів операцій;
- обсягом цих операцій;
- рівнем ризику, який приймає банк при здійсненні цих операцій.

Стратегія ризиків – це інструмент управління ризиками, який допомагає збалансувати параметри, такі як ефективність здійснення операцій, їх обсяг та рівень ризику, що бере на себе банк при їхньому здійсненні. Встановлення оптимального рівня ризику є дуже важливою задачею, яка стосується індивідуальних особливостей кожного конкретного банку. Крім того, важливо враховувати внутрішні та зовнішні фактори, які можуть впливати на ризикованість операцій, такі як стан економіки, політична ситуація та інші. Тому стратегія ризиків має бути постійно адаптована до змін у факторах середовища та індивідуальних потреб банку. [32; 34; 35; 37].

Існує безліч методик аналізу фінансового стану клієнта та його здатності своєчасно повернути позичені кошти. Кожен банк складає власну методику, керуючись рекомендаціями НБУ [33].

Управління ризиками в банку - це складний процес, який включає ідентифікацію, оцінку, контроль і моніторинг ризикових позицій. Кожен банк має свою власну стратегію управління ризиками, яка допомагає оптимізувати рівень ризику і забезпечити стабільну роботу. Банк аналізує свої ризики, виявляє можливі ситуації, розробляє та впроваджує заходи для мінімізації ризиків і забезпечення фінансової стабільності.

Однією з особливостей системи ризик-менеджменту в ПАТ «Універсал банк» є його належність до Європейської Фінансової Групи розташованої у Швейцарії. В рамках цієї групи Банк дотримується вимог та рекомендацій Базельського комітету з керування ризиками. Навіть якщо українське законодавство не вимагає від банків повного дотримання вимог Базельського

комітету, ПАТ «Універсал банк» реалізовує найвищі стандарти у питанні керування ризиками.

Основна мета ризик-менеджменту в банку полягає в оптимізації бізнес-процесів з урахуванням прийнятного рівня терпимості до ризиків. Банк прагне досягти оптимальної структури короткострокових і довгострокових фінансових доходів, максимізуючи прибутковість в межах поточних ринкових умов.

Управління ризиками в банку базується на спеціальних механізмах, що забезпечують ефективне прийняття рішень та контроль за їх реалізацією. Головна мета цих механізмів - досягнення стратегічних і бізнес-цілей банку і забезпечення оптимального співвідношення ризику та доходності. Для цього використовуються різні методики, аналітичні інструменти та системи моніторингу. Основне завдання управління ризиками - забезпечити фінансову стійкість банку та збалансування інтересів клієнтів, акціонерів і регуляторів [38].

Кредитний ризик для банку означає можливість втрати грошових активів через невиконання контрагентом своїх фінансових зобов'язань. Банк максимізує свій прибуток, дотримуючись встановлених норм кредитного ризику. Банк використовує систему внутрішніх кредитних рейтингів, яка оцінює різні аспекти кредитних операцій, враховуючи структуру операцій, фінансовий стан позичальників, їх кредитну історію, забезпечення та інші фактори.

Банк структурує рівні кредитного ризику, встановлюючи межі ризику для кожного окремого сектору бізнесу та індивідуальних позичальників, з якими він співпрацює. При визначенні ризикових лімітів він бере до уваги можливі стратегічні переваги співпраці з деякими позичальниками.

Банк встановлює кредитні обмеження для кожного окремого позичальника на основі рішень Кредитних комітетів Банку, які приймаються в межах делегованих повноважень. Ці обмеження включають обмеження з

погашення кредитних договорів за сумою та термінами, можуть містити умови щодо цільового використання кредитних коштів та інші обмеження.

Банк структурує ризики кредитування корпоративних клієнтів шляхом розробки графіків погашення кредитів, які враховують сезонність бізнесу позичальника. Також він отримує гарантії від афілійованих структур позичальника, укладає угоди про забезпечення відповідних кредитів, реєструє частки власного вкладення позичальника на всіх етапах реалізації кредитного проекту, забезпечує проходження грошових потоків через банк та встановлює інші умови.

У банку встановлені індивідуальні рівні толерантності до ризику для кожного з бізнес-напрямків, пов'язаних з кредитуванням приватних осіб. Ці рівні толерантності визначаються шляхом встановлення максимальних граничних сум для окремих продуктів, конкретних форм забезпечення, термінів дії продуктів та їх вартості. У ньому також діють програми, які передбачають швидке впровадження деяких продуктів. Рішення про здійснення таких операцій приймаються кредитними комітетами на рівнях, що перебувають під контролем, і для них встановлені конкретні повноваження, що визначають рамки кредитної політики банку. Крім того, існують обмеження, які стосуються окремих програм кредитування, сум кредитних угод та загального обсягу кредитування.

Банк має кредитну політику, яка базується на перевазі якості позичальника над якістю забезпечення, тому рішення про видання кредиту залежить від оцінки кредитоспроможності. Банк віддає перевагу найбільш ліквідному та вартісному забезпеченню, здатному до повторного продажу, та враховує регіональний фактор при визначенні вартості забезпечення [38].

Стратегія розвитку Банку передбачає, що більшість його активів буде розміщено в реальному секторі економіки, і лише невелика частка активів буде на міжбанківських операціях. Банк встановлює ліміти на банки-контрагентів на основі щорічної фінансової звітності, зовнішнього аудиту та щомісячних звітів на вимогу регулятора. Банк також враховує нефінансову

інформацію про акціонерів, клієнтів, якість управління, ринкову позицію, концентрацію діяльності та темпи розвитку. При встановленні лімітів Банк надає перевагу банкам з провідними міжнародними кредитними рейтингами, а кредитний комітет встановлює та переглядає ліміти кредитування для кожного окремого банка-контрагента. Він контролює фінансовий стан емітентів та наявність їх цінних паперів на ринку. Рішення про інвестиції та операції з цінними паперами приймається на основі висновку підрозділу Банку. Банк переважно інвестує у державні та Національного банку України цінні папери, оскільки вони є ліквідними та можуть бути швидко реалізовані [38].

Кредитний ризик на окремі угоди має максимально наближатися до середньозваженого кредитного ризику, що в свою чергу має прагнути до нуля, тобто формувати максимально захищений портфель. Однак, це є необхідним тільки в тому випадку, якщо спостерігається спад ділової активності, де потрібно правильно сформувати резерви та оцінити область ризику. У період підйому можливо «розведення» кредитів з високими рейтингами менш надійними кредитами, що може призвести до збільшення доходів.

Проте, при додаванні менш надійних кредитів до кредитного портфеля з метою отримання додаткового прибутку, необхідно керуватися прогнозом щодо ризику, тобто області ризику, в якій банк буде перебувати після надання менш надійного кредиту. Треба дотримуватись адекватного рівня диверсифікації кредитного портфеля відносно кредитних ризиків, при цьому необхідно враховувати суму наданих кредитів: висока питома вага менш надійного кредиту може змінити область ризику, у якій перебуває банк, і не завжди в позитивному напрямку.

ВИСНОВКИ

Кредитні відносини використовуються для урівноваження розбіжностей у часі між рухом матеріальних і грошових потоків в різних галузях економіки, що виникають під час відтворення суспільного продукту. Кредит стає важливим інструментом для вирішення цих розбіжностей і досягнення ефективності.

Згідно з економічним підходом, банк вважається грошово-кредитним інститутом, який має велике впливу на регулювання грошового обігу як у готівковій, так і у безготівковій формі. Банки виконують значну роль у економіці, надаючи різноманітні фінансові послуги, такі як надання кредитів, зберігання коштів, проведення платежів, управління ризиками та багато інших.

Ці фінансові установи стимулюють економічний розвиток, сприяючи фінансовій стабільності і забезпечуючи доступ до необхідних ресурсів для підприємств і громадян. Банки відіграють роль посередників, збираючи вклади і надаючи кредити, тим самим сприяючи зростанню підприємництва і реалізації інвестиційних проектів. Крім того, вони виконують важливу функцію з управління ризиками, що допомагає забезпечити стійкість фінансової системи.

У сучасному світі кредитування банками стає одним з ключових факторів розвитку виробництва. Багатьом підприємствам не вистачає власних фінансових ресурсів для забезпечення ефективної діяльності, тому виникає потреба у залученні додаткових джерел фінансування. У таких випадках банківський кредит відіграє суттєву роль і допомагає забезпечити необхідні фінансові ресурси.

Кредитування застосовується не тільки в приватному секторі, але й для забезпечення функціонування держави в цілому. Реалізація великомасштабних державних проектів часто потребує значних коштів, які

сама держава не може забезпечити. У таких випадках держава може звернутися до міжнародної спільноти та отримати міжнародний кредит. Це сприяє розвитку банківського кредиту та зміцненню міжнародних економічних зв'язків.

Таким чином, кредитна діяльність є взаємним процесом, який включає залучення коштів та формування кредитних ресурсів, а також їх розміщення на кредитному ринку. Цей процес надає банкам особливий статус фінансового посередника та покладає на них велику відповідальність перед різними сторонами кредитних відносин, включаючи кредиторів, акціонерів, позичальників і державу.

Значення функцій банківського кредиту є динамічним і залежить від розвитку національної та світової економіки. У сучасних умовах кредит грає важливу роль у регулюванні економіки і сам є об'єктом регулювання.

Розвиток економіки залежить від доступності кредитних ресурсів для підприємств, організацій та громадян. Банківський кредит дозволяє забезпечити необхідний обсяг фінансування для різних економічних проектів і ініціатив. Він стимулює розвиток виробництва, сприяє зростанню бізнесу та залученню інвестицій.

Однак, кредит має й свою темну сторону. Неправильне використання кредитних ресурсів може призвести до перекредитування, накопичення заборгованостей та кризових ситуацій. Тому важливо здійснювати ефективне регулювання кредитної діяльності, контролювати ризики і забезпечувати стабільність фінансової системи.

Уряди та центральні банки грають ключову роль у регулюванні кредитної діяльності. Вони встановлюють правила, нормативи та процедури, що стосуються кредитування. Це включає регулювання процентних ставок, кредитних лімітів, умов надання кредитів та контролю за діяльністю банків.

Кредит є не тільки інструментом фінансової підтримки, але й об'єктом регулювання для забезпечення стабільного розвитку економіки. Ефективне управління кредитною діяльністю є важливим завданням для забезпечення

економічної стійкості та розвитку суспільства.

Аналіз показників ефективності діяльності банку за 2020-2023 рр. свідчить про недостатньо ефективну діяльність банку протягом аналізованого періоду, до того ж спостерігається суттєвий спад показників через нестабільну економічну ситуацію внаслідок пандемії та воєнного стану. Однак, показник загальної рентабельності, який відображає віддачу витрат банку і вказує на суму прибутку, що припадає на кожну одиницю витрат, у 2021 році становив 86,19 % , в 2022 році - 84,39%, у 2023 році - 68,85%, а в 2024 році - 49,04%. При цьому ефективною вважається діяльність при показнику 15 %.

Коефіцієнт дієздатності банку, що відображає його ефективність, зменшився протягом аналізованого періоду. Оптимальне значення цього показника становить 120%, але він зменшився з 102, 1 %; у 2021, з 100,3% у 2022 році до 83,4% у 2023 році та до 54,6% у 2024 році. Прибутковість статутного та балансового капіталу зменшилася на 23,5% та 110,2% відповідно до початку аналізованого періоду, а станом на його кінець ці показники становили -23,07% та -109,78%. Отже, банк працює ефективно тільки тоді, коли значення цих показників не менше 15%.

Показник чистої процентної маржі свідчить про ефективність структури активів ПАТ «Універсал Банк». Станом на 01.01.2023 року цей показник становив 7,99%, що є більшим, ніж оптимальне значення 4,5%. Для оцінки ефективності операційної діяльності банку використовується показник чистого спреду, який відображає рівень узгодженості процентної політики банку за кредитними та депозитними операціями. Протягом 2020-2023 років цей показник зріс. На 01.01.2024 року на кожну гривню доходу банку припадало 0,54 гривні чистого збитку, що свідчить про зниження рентабельності доходів протягом аналізованого періоду.

Отже, можна зробити висновок, що більшість показників ефективності діяльності банку пов'язані з його прибутком. Оскільки банк за аналізований період отримував збиток, то показники ефективності та рентабельності банку

погіршилися. Є можливі резерви для підвищення прибутковості, які полягають у скороченні адміністративних та інших операційних витрат, оскільки вони становлять найбільшу питому вагу у витратах банку.

Упродовж 2021 - 2024 років було помічено, що банк мав недоцільну структуру своїх кредитних вкладень, оскільки основна частка цих вкладень була спрямована на торговельно-посередницьку діяльність. Це зумовлено великим попитом на кредитні ресурси саме в цій галузі. Інтерес банку вкладень саме в цю галузь обумовлена високою оборотністю цих позик.

При аналізі кредитоспроможності банки повинні вирішити наступні питання, що полягають у здатності позичальника вчасно виконати свої обов’язки та його готовність до відповідальності у випадку невиконання. Цей процес здійснюється шляхом проведення аналізу фінансово-господарських аспектів діяльності підприємств. Додатково, виникає юридичне питання, яке пов'язане з особистими якостями керівників підприємства.

Характеристики та показники кредитоспроможності відображаються з самої сутності цього поняття. Вони мають відображати фінансовий та економічний стан підприємств з урахуванням ефективності розміщення та використання позикових ресурсів, а також загального управління активами. Крім того, вони служать для оцінки здатності та готовності позичальника здійснювати платежі та вчасно погашати кредити у визначений термін.

Рекомендується використовувати очікувані та скореговані показники очікуваних збитків по кредитному портфелю. Так як характер ринкової економіки циклічний, банк має відстежувати її тенденції, щоб правильно оцінювати ризики та відповідні сфери ризику. Під час періоду підйому ділової активності, банки можуть використовувати скоректовані величини очікуваних збитків, що дозволяє збільшити обсяг робочих активів та прибуток банку за активні операції. Натомість, під час періоду спаду рекомендується використовувати повну величину очікуваних збитків, щоб оцінити ризики в неблагоприятних умовах та визначити реальні резерви під активні операції.

З метою поліпшення процесу кредитування у ПАТ «Універсал банк» запропоновано ряд заходів, включаючи:

- впровадження нових видів банківських продуктів для юридичних осіб, таких як револьверне та контокорентне кредитування;
- розроблення спеціальних банківських продуктів, спрямованих на менш захищені верстви населення;
- розробка програм бізнес-кредитування для підприємців;
- застосування індивідуального підходу до управління проблемною заборгованістю;
- поліпшення процесу оцінки ділової репутації клієнтів;
- акцентування уваги на важливих аспектах кредитної угоди;
- використання промоутингових кампаній для приваблення нових клієнтів;
- створення позитивного іміджу банку для клієнтів.

Реалізація цих рекомендацій допоможе ПАТ «Універсал банк» ефективно функціонувати на грошово-кредитному ринку та сприятиме загальному розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Румянцев А.П. та інші. Міжнародні фінансові відносини. Київ: ЦУЛ, 2018. 348 с.

2. Софіщенко І.Я. Міжнародні фінанси. Київ : МАУП, 2015. 200 с.

3. Класифікація міжнародних кредитів. URL: http://bko.com/book_289_glava_22_4.6._Операції_з_міД.html

4. Мозговий О.М. Міжнародні фінанси: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2019. 502 с.

5. Оспіщев В.І. та ін. Міжнародні фінанси: навч. посібник. Київ: Знання, 2018. 335 с.

6. Руденко Л. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Київ.: ЦУЛ, 2017. 632 с.

7. Шнирков О. І., Кузнецов О. В., Кульпінський С. В. Міжнародні валютні угруповання. Київ: ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2019. Ч. 1: Європейський валютний союз. 152 с.

8. Петрашко Л.П. Міжнародні фінанси: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ : КНЕУ, 2019.

9. Бойцун Н. Є., Стукало Н.В. Міжнародні фінанси: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Дніпро : АРТ-ПРЕС, 2020. 326с.

10. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч.посібник. Київ: Знання, 2021. 215 с.

11. Домрачев В. Міжнародні банківські розрахунки: Навчальний посібник. Київ: Вид-во Європейського ун-ту, 2019. 88 с.

12. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч.посібник. Київ: Знання, 2021. 215 с.

13. Карманов Є.В, Банківське право України: навч.посібник. Харків: Консум, 2020. 464 с.

14. Романенко Л.Ф. Банківський маркетинг: монографія. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре» 2021. 484с.

15. Офіційний сайт ПАТ «Універсал банк». URL: http://www.universalbank.com.ua/

16. Сугоняко О. Роль комерційних банків у встановленні національної економіки. Закон і Бізнес. 2015. №24. С. 4.

17. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посібник. Київ: Знання, 2016. – 215 с.

18. EFG Group. URL: www.efggroup.com/

19. Офіційний рейтинг банків України». URL: http://banker.ua/officialrating/

20. Аннуїтет VS класична схема погашення кредиту: як вирішити дилему позичальника. URL: http://ua.prostobank.ua/spozhivchi_krediti/statti/annuyitet_vs_klasichna_shema_pogashennya_kreditu_yak_virishiti_dilemu_pozichalnika

21. Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index

22. Публічне акціонерне товариство «Універсал Банк». URL: http://smida.gov.ua/db/participant/21133352

23. Камашева Н. В. Статистичний аналіз динаміки кредитування реального сектора економіки та регіональний розподіл вартості цих кредитів. *Вісник Української академії банківської справи*. 2011. № 1.

24. Карпова О. І. Аналіз банківської діяльності: навч.-метод. посіб., завд. для модульного контролю та метод. вказ. з їх виконання:для студ. напряму підгот. «Фінанси і кредит», 2019. 96с.

25. Аналіз банківської діяльності: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / У.Я. Грудзевич (заг.ред.). Київ: УБС НБУ, 2017. 222с.

26. Західно-Українська Аудиторська Компанія. URL: http://audit.lviv.ua/

27. Асоціація українських банків. URL: http://aub.org.ua.

28. Бондар О.П. Банківське споживче кредитування населення. *Фінанси, банки, інвестиції.* 2019. № 4.

29. Землячов С.В. Сучасний стан та розвиток іпотечного кредитування в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2019. №1.

30. Белікова Т. В. Розвиток автокредитування в банках в умовах кризи. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 34.

31. Джерела формування підприємницького капіталу. *Аграрний сектор України.* URL: http://agroua.net/economics/documents/category-65/doc-133/ .

32. Способи надання кредиту. *Vuzlib. Економіко-правова бібліотека.* URL: http://www.vuzlib.net/beta3/html/1/1800/1863/

33. Скаско О. Удосконалення механізмів обліку кредитних операцій банку. *Формування ринкової економіки в FORMATION OF MARKET ECONOMY в Україні*. 2019. Вип. 19. С. 430-433

34. Заруцька О.П. Управління ризиками – Провідний чинник фінансової стійкості вітчизняних банків. Київ, 2020.

35. Вітлінський В. В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності. *Фінанси України.* 2019. № 3. С. 3-9.

36. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. Київ: ТОВ «Борис-фен-М», 2020. 336с.

37. Вітлінський В.В., Пернарівський О.В. Кредитний ризик та його врахування при обчисленні ставки відсотка. *Банківська справа.* 2020. №5. С.63.

38. Вітлінський В.В., Наконечний С.І., Шарапов О.Д. Економічний ризик і способи його вимірювання: підручник. Київ: ІЗМН,2021. 400с.

39. Річна фінансова звітність, ПАТ «Універсал Банк» за 2019-2022 р. URL: https://www.universalbank.com.ua/financial-reports

40. Бурий К.П. Класифікація фінансових ризиків банківських установ. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/147037448.pdf

41. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: http://zakon2.rada.gov.uaЛaws/show/254к/96-вр

42. Цивільний кодекс України: Закон України від 04.07.2013 № 406-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15

43. Господарський кодекс України: Закон України від 15.01.2003 №436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15

44. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 №679-.XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14

45. Про банки і банківську діяльність: Закон України №2121-III, 07.12.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14

46. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1576-12

47. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2021 №898-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15

48. Про заставу: Закон України від 02.10.2021 № 2654-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2654-12

49. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.2019 № 543/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-вр#Text

50. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2021 № 2664-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2664-14

51. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України від 28.11.2020 № 249-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20

52. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15.05.2019 № 755-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/755-15

53. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2019 № 1952-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1952-15

54. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2021 № 2374-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2374-14

55. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.2021 №959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/959-12

56. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні №368 від 28.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0841-01

57. Про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків від 17 листопада 2019 року №380. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0486500-97

58. Про особливості продажу пакетів акцій, що належать державі у статутному капіталі банків, у капіталізації яких взяла участь держава: Закон України від 15.03.2012 № 4524-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4524-17

59. Про кредитування: Положення НБУ від 27.12.2018 р. №481. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0246500-95

60. Банківська справа: підручник / за ред. Г. Н. Бєлоглазової, Л. П. Кролівецької. 5-те вид., перероб. та дод. Київ: Фінанси та статистика, 2020. 592 с.

61. Галиць О. В. Ефективність розвитку банківської системи України в умовах євроінтеграції: дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Львівський ін-т банківської справи Університету банківської справи НБУ. Львів, 2018. 209с.

62. Гирик О. С. Формування ефективної системи управління якістю банківських послуг. *Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків* : Міжнар. наук.-практ. конф. (18–20 жовтня 2019 р.). Черкаси : Черкаський банківський інститут УАБС НБУ, 2019. С. 54-56.

63. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ : учеб. пособие. Київ: МАУП, 2018. 368 с

64. Зінченко В. О. Фінанси: навч. посіб. у схемах і табл. для студ. екон. спец. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Т.Шевченка», 2009. 385с.

65. Іванова Т. Г. Управління банківським портфелем активів: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2020. 20с.

66. Примостка Л.О. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія / Л.О.Примостка, О.В. Лисенок, О.О. Чуб та ін. Київ: КНЕУ, 2020. 456 с.

67. Примостка О.О., Чуб О.О. Оцінка економічної ефективності діяльності банку з урахуванням ризику. *Економіка та підприємництво: Збірник наукових праць молодих учених та аспірантів.* Київ: КНЕУ, 2019. С. 138-143.

68. Рисін В. В., Рисін М. В. Формування та розміщення довгострокових ресурсів банків в Україні : монографія. Київ: УБС НБУ, 2018. 234 с.

69. Роуз Пітер С. Банківський менеджмент: пров. з англ. з 2-го вид. / Пітер С. Роуз. Київ: «Справа ЛТД», 2020. 768 с.

70. Стасюк Н .Л. Фінанси: навч. посіб. для студ. напряму підготов. «Менеджмент» всіх спеціальностей. Вінниця : ВНТУ, 2018. 256с.

71. Цофнас А. Ю. Теорія систем та теорія пізнання. Одеса: АстроПрінт, 2014. 308 с.

72. Чуб О.О. Банки в глобальній економіці: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 340 с.

73. Lending Credibility: The International Monetary Fund and the Post-Communist Transition (Princeton Studies in International History and Politics, June 24, 2021

74. International Economics Robert Carbaugh. Cengage Learning, 9.09. 2010

75. International Loan Documentation (Finance and Capital Markets). December 29, 2019

76. Multinational risk assessment and management: strategies for investment and marketing decisions. Quorum Books, 2020

77. Дмитренко М.Г., Потлатюк В.С. Кредитування і контроль: навч. - метод. посіб. Київ: Кондор, 2009. 296 с.

78. Денисенко М.П., Кабанов В.Г., Худолій Л.М. Грошово-кредитна діяльність банків: навч. посіб. Київ: Вид-во Європейського ун-ту. 2004. 339 с.

79. Колотуха С.М., Власюк С.А. Гроші та кредит: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 495 с.

80. Живко З.Б. Банківська діяльність: навч. посіб. Київ: Алерта, 2012. 248 с.

81. Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г, Коренева О.Г Банківські операції: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 796 с.